

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक आनन्दभूमि

२०७० फागुन पूर्णिमा / सी पुनिह- वर्ष ४१
द.सं. २५५७

अंक १०
ने.सं. ११३४

The Ananda Bhoomi (Year 41, Vol. 10)
A Buddhist Monthly : Feb./March 2014

प्रमुख सल्लाहकार:
भिक्षु मैत्री महास्थविर (प्रमुख, आ.कु.वि.)

सल्लाहकार :

भिक्षु धर्मसर्ति (कार्यवाहक प्रमुख, आ.कु.वि.)

ब्यवस्थापक तथा वितरकः

भिक्षु पियदस्ती, आनन्द कुटी विहार, ४२७१४२०

ब्यवस्थापन सहयोगी : भिक्षु सरणांकर

वितरण सहयोगी : विवेक महर्जन

लेखा व्यवस्थापन : सुरेश महर्जन, स्वयम्भू

आवरण डिजाइन/भित्री सेटिङः : विनोद महर्जन

कम्प्युटर सज्जा : राजकुमार छुका, छ्वप

सम्पादन सहयोगी : भिक्षु अस्सन्जि

सम्पादक/प्रकाशन संयोजकः

कोण्ठन्य

बुद्धविहार भृकुटीमण्डप, ४२२६७०२

वितरणार्थ सहयोगीहरूः

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (श्रीध.), शर्मिला श्रेष्ठ (बौद्ध बुद्धाश्रम-बनेपा), अ. इन्द्रावती-धर्मकीर्ति, सरिता अवाले (ललितपुर), सुश्री वीणा कंसाकार (बौद्ध महिला संघ नेपाल), सुश्री शकुन्तला प्रधान, श्रीमती केशरी वज्राचार्य, सुर्यमुनि शाक्य (भैरहवा), विद्यादेवी शाक्य (बुटवल), याम शाक्य (बैनी), सर्वुलाल वज्राचार्य, देवेन्द्र शाक्य (पाल्पा), कृष्णप्रसाद शाक्य (बाग्लुङ), विजय गुरुङ (लमजुङ)।

मुद्रणः

आईडियल प्रिन्टिङ प्रेस, ग्वार्को, फोन: ५००७५६३

शाखा : पुल्चोक, फोन : २९२०२३५

प्रकाशकः

आनन्दकुटी विहार

आनन्द कुटी विहार, स्वयम्भू, फोन: ४२७१४२०
काजि.द.नं. ३४/०३४/०३५/म.क्षेत्रिक.द.नं. ७/०६९/६२

बुद्धविचानामृत

सुकरानी असाधुनी - अत्तनो अहितानि च ।

एवं हितञ्च साधुञ्च - तं वे परमदुक्करं ॥

अर्थात् : आफूलाई अहित हुने अकुशल-खराब काम गर्न निकै सजिलो हुन्छ भने आफूलाई हितसुख हुने काम गर्नुचाहै अति नै कठिन हुन्छ ।

थत अहित जुझ्गु मर्भिगु ज्या याये अपुसेच्वनी परन्तु थत हित जुझ्गु बालग्नु ज्या याये धाःसा धात्यें तःसकं थाकु ।

It is easy to do things that are bad and unbeneficial to oneself, but it is, most difficult to things that are beneficial and good.

- धर्मपद, १६३

आनन्द भूमि

आनन्दकुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं ।

फोन: ४२७१४२०

E-mail : anandakutivihar@gmail.com

gkondanya@gmail.com

info@anandabhoomi.com

Website: anandakutivihar.com.np

www.anandabhoomi.com

वार्षिक रु. १५०/-

एकप्रति रु. १५/-

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गरौ ।

यो पूर्णिमा : आयु-संस्कार परित्याग दिवस

हरेक पल, हरेक दिनले आ-आफ्ना महत्त्व बोकेका हुन्छन्, जतिबेला महत्त्वपूर्ण घटनाहरू, कामहरूको थालनी एवं सम्पन्न हुने गर्दछन्। यसमा पनि पूर्णिमाको अफ विशेष महत्त्व हुन्छ। पूर्णिमाको अर्थ पूर्णता एवं भरिभराउ भन्ने बुझिन्छ र यस दिनमा कुनै पनि घटना हुनुलाई शुभलक्षणको साथसाथै सकारात्मक रूपमा लिइन्छ। बौद्ध जगतमा पनि पूर्णिमाका दिनलाई विशेष महत्त्वका साथ हेर्ने गरिन्छ। किनभने, पूर्णिमाका दिनहरूमा भगवान् बुद्धको जीवनकालका घटना एवं बुद्धधर्मसम्बन्धी अन्य घटनाहरू भएको बौद्ध ग्रन्थहरूमा पाउँछौं। जस्तोकी- भगवान् बुद्धको जन्म, बुद्धत्व प्राप्ति एवं महापरिनिर्वाण बैशाख पूर्णिमा, गृहत्याग एवं धर्मचक्रप्रवर्तन दिवस आषाढ पूर्णिमा, सम्राट अशोकले धर्म-प्रचारार्थ आफ्ना धर्मदूतहरू चारैतिर पठाएको जेष्ठ पूर्णिमामा जस्ता घटनाले यी पूर्णिमाका दिनहरू विशेष महत्त्वका छन्।

त्यस्तै महत्त्व र विशेषता बोकेका पूर्णिमा हो- माघ पूर्णिमा। यस दिनमा पनि बुद्धकालीन ३ वटा घटना भएको कुरा बुद्धकालीनग्रन्थहरूबाट थाहा पाउन सकिन्छ। पहिलो घटना हो- ब्राह्मण कूलका दुईजा भिक्षुहरू सारिपुत्र र मौदगल्यायनलाई भगवान् बुद्धले यही माघ पूर्णिमाको दिनमा अग्रश्रावक एवं धर्मसेनापति घोषणा गर्नुभयो। त्यस्तैगरी, दोस्रो घटना हो- भगवान् बुद्धले यही दिनमा १२५० जना भिक्षुहरूलाई भेला गराई प्रातिमोक्षको उपदेश दिनुभएको थियो। यस अन्तर्गत बुद्धले अत्यन्तै प्रजातान्त्रिक शैली अपनाएको देखिन्छ जस्तो की- भिक्षु-प्रव्रजित हुने, बनाउने कार्यमा वहाँले दुर्गम ठाउँ भएमा कम्तिमा पाँचजना, सुगम ठाउँ भएमा कम्तिमा दशजना भिक्षुहरूको गणपूरक संख्या आवश्यक हुने नियम बनाउनुभयो। त्यस्तैगरी, वहाँले बुद्धशासनमा अथवा संघ-पद्धतिमा त्यतिबेलाका समयमा नै गणतन्त्रात्मक शैली अपनाएको देखिन्छ जहाँ संघसदस्यता प्रदान गर्नसक्ने विधि, प्रतिवेदन दिने प्रक्रिया, प्रज्ञप्ति-प्रस्तावमा विवाद भएमा मतदान गर्ने प्रावधान स्थापित गरेको पाइन्छ। यसरी अहिलेको विकसित र गतिशील समयमा प्रजातन्त्र, गणतन्त्र जे सुकै तन्त्रका कुरा गरे पनि वास्तविक रूपमा त्यो विधिविधान लागू भएको पाइँदैन तर बुद्धकालीन समयमा त्यस प्रकारको प्रजातान्त्रिक एवं, गणतन्त्रात्मक शैलीलाई व्यावहारिक रूपमा लागू गरेर भिक्षुसंघको लागि सहजताको वातावरण सिर्जना गर्नुभएको पाइन्छ। र तेस्रो घटना हो, यही माघ पूर्णिमाको पवित्र दिनमा भगवान् बुद्धले आजको ३ महिनापछि अथवा बैशाख पूर्णिमाको दिन मैले महापरिनिर्वाण प्राप्त गर्नेछु भनेर घोषणा गर्नुभयो। विगत आगत वा अतीत अनागत सबैको ज्ञाता तथागत शास्ताले यसरी आफ्नो निर्वाण हुने दिन उद्घोष गरेकाले माघ पूर्णिमालाई आयु-संस्कार परित्याग दिवस पनि भन्ने गरिन्छ र बौद्ध जगतले यस दिनलाई विशेष महत्त्वले हेर्ने र विविध कार्यक्रम गरी माघपूर्णिमा मनाउने गर्दछन्।

यसरी, यी तीनवटा महत्त्वपूर्ण घटनाहरूको संयोगका कारण माघ-पूर्णिमा पनि बौद्ध समुदाय, बुद्धधर्मका लागि गौरवको, खुशीको दिन हो। तथागत शास्ताले जसरी आफ्नो निर्वाण बारे पूर्व जानकारी प्राप्त गर्नुभयो, त्यसरी हामी आम मानिसले त त्यस प्रकारको जानकारी प्राप्त गर्न नसकिएला तर एक दिन अवश्य मर्नुपर्छ भन्ने कुरालाई आत्मसात गरी आफूले गर्ने क्रियाकलापलाई जति सकिन्छ त्यति सुधारोन्सूख बनाउँदै लानु र पूण्यसाधनामा आफूलाई समर्पित गर्नु नै हाम्रो बुद्धिमानी हुनेछ।

विषय-सूचि

क्र.सं.	विषय	लेखक	पृष्ठ
१.	बुद्धधर्मको विकासको दिशा र प्रवृत्तिहरू	सुनील महर्जन	५
२.	ध्यानकेन्द्रमा ध्यानशिविर बस्नुको महत्व	भिक्षु बोधिज्ञान	७
३.	धर्मबोध गरेर प्रशासनिक कार्यमा लागेको	लोकबहादुर शाक्य	१०
४.	“संकटपछि नै सहजता”	शुभरत्न शाक्य	१४
५.	दिवंगत पिताको गुणानुस्मरण : मरणघर्म र.....	शिशिल चित्रकार	१६
६.	आनन्दभूमि	पुरन बहादुर शाक्य	१८
७.	मेरो कथा एक व्यथा	राज शाक्य	१९
८.	संयमित व्यवहारया प्रभाव	मोनिस वज्राचार्य	२०
९.	सीमानी धैगु लुमंकी	हेरारत्न शाक्य	२२
१०.	“व लंपुः थव पलाः” - छगू इमाःमन्दः दृष्टि-१	कोण्डन्य	२३
११.	Ignorance	Prof. Suwarna Sakya	२६
१२.	बौद्ध गतिविधि		२७

क्रमिक वचत गर्ने बानी बसालौं
बोट नमासी मिठो फल खाओ

रजिस्टर्ड नं. ९००/०६२-६३

इन्द्रेणी वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

गुरुजुधारा, काठमाण्डौ
फोन नं. ४३१५३४४, फ्याक्स: ४३१०४५८
ईमेल: indrenico_operative@yahoo.com

इन्द्रेणी सहकारीको रेमिट सेवा

संसारको जुनसुकै ठाउँबाट पठाएको रकम
सप्तातारा इन्टरनेशनल प्रा.लि.

मार्फत

इन्द्रेणी सहकारी गुरुजुधारामा तुरुन्तै पाइन्छ ।
सम्पर्क फोन नं. ४३१५३४४, फ्याक्स: ४३१०४५८

बुद्धधर्मको विकासको दिशा र प्रवृत्तिहरू

एक सुनील महर्जन

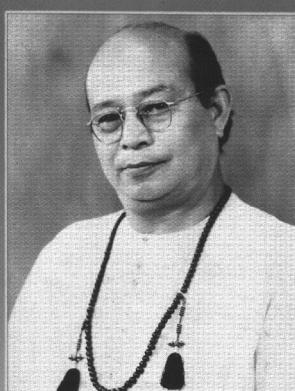
सर्वभः बौद्धत्रषि महाप्रज्ञाको आत्मकथा

आधुनिक नेपालका पहिलो स्थविरवाद भिक्षु महाप्रज्ञाको आत्मकथा स्थविरवाद बुद्धधर्म र बौद्ध समाजको अन्तरवस्तुको एउटा खुल्ला दस्तावेजका रूपमा लिन सकिन्छ । यसबाट स्थविरवाद बुद्धधर्म पुनःजागरणयताको बुद्धधर्मको विस्तार र विकासको गति, दिशा र त्यसमा देखापरेको प्रवृत्तिलाई बुझ्न सकिने छ । महाप्रज्ञाले स्वयंको शब्दबाट लेखिएको विविध घटनात्रमलाई आजको सन्दर्भमा विभिन्न कोणबाट व्याख्या विश्लेषण गरेर नेपालको स्थविरवाद बुद्धधर्मको विकास र विस्तारको स्वरूप र तत्कालीन समस्याहरूलाई समग्रता बुझ्न उपयोगी हुनेछ ।

नेपालको स्थविरवाद बुद्धधर्म विकास र विस्तार दिशाविहीन छ । नेपाली बौद्ध समाजमा हुने गरेका र भइरहेका कार्यहरूको मुल्याङ्कनले यही निष्कर्ष निस्किन्छ । सुखासंघस्स सामग्री भने पनि भिक्षुहरू र सामूहिक रूपमाभन्द्य व्यक्तिगत तवरमा अधिवढने प्रवृत्तियुक्त संस्थागत रूप लिएको छ । सिद्धान्ततः बुद्धधर्मको मुख्य आधार चुतुपरिषद् चार पाड़ा भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक उपासिका हो भनी सिद्धान्ततः स्वीकार व्यवहार व्यक्ति केन्द्रित छन् । यसले गर्दा भिक्षुहरू प्रश्नको धेरा, जवाफदेहिताभन्दा माथिल्लो वर्गका रूपमा रहेको ठान्छन् । एकाध भिक्षु, अनागारिकाहरू स्वतन्त्र व्यक्तित्व बनाएर अधि बढे पनि अधिकांश भिक्षु-अनागारिकाहरूको

- अखिल नेपाल भिक्षुमहासंघ विनय नियमको आर्यसंघको भूमिकामै सीमित छन् । जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा संस्था दर्ता ऐन २०३४ अनुसार दर्ता भएको गैरसरकारी संस्थाको रूपमा भूमिका निर्वाह गर्न सकिरहेको छैन । महासंघ भनिएपनि देशभर यसको शाखा छैन । आर्यसंघको रूपमा हर्ने र बुझ्ने तरिकाले भिक्षुमहासंघ दिनानुदिन प्रभावशून्य हुँदैछ । आज यी समस्या एकाएक आएका हुन् भन्ने होइन ।

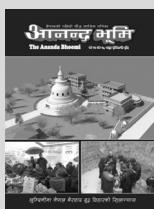
बौद्धधर्म महाप्रज्ञाया आत्मकथा

स. लालरत्न तुलाधर

भूमिका प्रभावहीन छन् । उपासक उपासिकाहरूको भूमिका दान दिने, विहारको व्यवस्थापन कार्यमा सीमित छन् । ८५ वर्षको दौरानमा पूर्वधारको विकासले निकै फड्को मारे पनि स्थविरवाद बुद्धधर्मको विकास र विस्तारको आजको गति निकै सुस्त छ । समयको चुनौती र व्यवहारमा देखापरेका नयाँ नयाँ समस्याहरूसँग जुध्ने सामर्थ्य निकै कमजोर छ । भिक्षु जीवनको मूल्य र मर्म विस्मृतिमा पर्देगएका छन् । आजको समस्या पहिचान गरेर निराकरणका लागि अधि बढने, नीतिगत तवरले अधि बढने संयन्त्रको अभावमा यो समस्या उत्पन्न भएको हो । स्थविरवाद बुद्धधर्मको विकासको लागि संरचनागत पद्धतिको विकास गरेर नीतिगत तवरमा अधि बढन् टड्कारो भइसकेको छ ।

यस अङ्क

आनन्दभूमि

पढ्नौं पढ्नाओं, समयमै वार्षिक ग्राहक बनौं

आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं, फोन: ४२७१४२०
E-mail : anandakutivihar@gmail.com, anandakutivihar@ntc.net.np
gkondanya@gmail.com, kondanya@soon.com

गताङ्कमा

संस्थागत परिपाटीको माध्यमबाट नीतिगत तवरले अधिवद्दने सोच र संस्कारको अभावले ल्याएका नकारात्मक र परिणाम भोग्न नेपाली बौद्ध जगत अहिलेसम्म अभिशप्त छन् । यस अर्थमा नेपालमा स्थविरवाद बुद्धधर्म योजनाबद्द तरिकाले पुनःजागरण नभएको निष्कर्ष निकाल्न सकिन्छ ।

अखिल नेपाल भिक्षुमहासंघ विनय नियमको आर्यसंघो भूमिकामै सीमित छन् । जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा संस्थादर्ता ऐन २०३४ अनुसार दर्ता भएको गैरसरकारी संस्थाको रूपमा भूमिका निर्वाह गर्न सकिरहेको छैन । महासंघ भनिएपनि देशभर यसको शाखा छैन । आर्यसंघको रूपमा हेर्न र बुझ्ने तरिकाले भिक्षुमहासंघ दिनानुदिन प्रभावशून्य हुँदैछ । आज यी समस्या एकाएक आएका हुन् भन्ने होइन । इतिहासमा जानिनजानि गरेका प्रवृत्तिहरू नै दोहरिएको वा त्यसको परिणाम भोग्नुपरिहेको हो । बौद्ध ऋषि महाप्रज्ञाको आत्मकथामा यस कुरालाई स्पष्ट, निर्भिक साथ लेखिएको छ । महाप्रज्ञाले औल्याएको समस्याको मुख्य कारण कार्यकुशलता र योग्यता, क्षमतालाई छाडेर ज्येष्ठतम् भिक्षुलाई अध्यक्ष बनाउने प्रवृत्तिले नै भिक्षुमहासंघ संस्थागत तवरले अधि बढ्न नसकेको हो । (महाप्रज्ञाले भिक्षु प्रज्ञानन्दको निरीहतालाई लक्षित गरेर औल्याएका) आज बुद्धधर्म क्षेत्रमा देखापरेका समस्याको एक कारण यो पनि हो । व्यक्तिका आफैनै सीमा र सामर्थ्य हुन्छन्, साथै कमीकमजोरी पनि । तिनै व्यक्तिको सबल र दुर्बल पक्ष र कमीकमजोरी समग्र स्थविरवाद बुद्धधर्मको विकासको गति प्रभावित बन्ने अवस्था उत्पन्न भयो । श्रीलंका, बर्मा र थाइल्याङ्गमा अध्ययन गरेर आएका भिक्षुहरू आ-आफैनै तरिकाले अधि बढिरहेका छन् । फरक फरक पृष्ठभूमि र स्कुलिङ्गलाई समायोजन गरेर नेपाल र नेपालीको वस्तुस्थितिअनुरूप अधि बढ्न सकिरहेको छैन ।

यसैसँग जोडिएर आउँछ वरिष्ठ भिक्षुहरूको व्यक्तित्वको टकराव । आत्मकथामा उल्लेखित स्वयं महाप्रज्ञा र शिष्य भिक्षु अमृतानन्दबीच गुरुशिष्य र प्रतिद्वन्द्वीको सम्बन्ध, भिक्षुहरूबीच अस्तित्वको टकराव, कुटनीतिलाई स्वाभाविक नै मान्नुपर्छ । उर्तै क्षमतावान उर्जाशील र उच्चआकृक्षा भएका व्यक्तित्वहरू बीच टकराव हुनु स्वाभाविक नै मान्नुपर्छ । तर तिनीहरूको वर्चस्वको राजनीति र प्रतिस्पर्धा संस्थागत पद्धति र संयन्त्रको दायरामा अटाउन सकेन । यसले गर्दा ती उर्जावान भिक्षुहरूको

निधनपाइ बुद्धधर्मको विकासको गति सुस्त हुनपुग्यो । संस्थागत परिपाटीको माध्यमबाट नीतिगत तवरले अधिवद्दने सोच र संस्कारको अभावले ल्याएका नकारात्मक र परिणाम भोग्न नेपाली बौद्ध जगत अहिलेसम्म अभिशप्त छन् । यस अर्थमा नेपालमा स्थविरवाद बुद्धधर्म योजनाबद्द तरिकाले पुनःजागरण नभएको निष्कर्ष निकाल्न सकिन्छ ।

आधुनिक दर्शनशास्त्रले इतिहासलाई एक ठोस परिस्थितिको उपज वा बायात्मक परिस्थितिका रूपमा हेरिन्छ । यसले इतिहासलाई आजको सन्दर्भमा नभई इतिहासकै चेतनाका रूपमा बुझ्नुपर्छ भन्ने मान्यतालाई अधि सार्दछ । इतिहासको आलोकका आधुनिक समयमा नयाँ परिस्थिति निर्माणको लागि संघर्ष गर्न वा इतिहासमा भएका भूल नदोहन्याउन सजग गराउँदछ । इतिहासलाई हेर्न यो आलोचनात्मक दृष्टिले अगाडिका बाटाहरू दहोका साथ हिँड्ने शिक्षा मिल्छ । यस परिप्रेक्ष्यलाई पनि यही दृष्टिले हेर्नुपर्छ ।

अर्कोतर्फ स्वतन्त्र र आलोचनात्मक तरिकालेभन्दा पनि शास्त्रीयसम्मत र एकाङ्गी तरिकाले बुद्धधर्म अध्ययन गर्ने प्रवृत्तिले पाएको प्रश्न्य । यसले बुद्धधर्मलाई ज्यादै संकुचित र संकीर्ण तरिकाले बुझ्ने र बुझाउने गरेको छ । मानवजातिको इतिहासमा बुद्धको कालाम-सूत्रलाई स्वतन्त्रताको सर्वोच्च घोषणापत्रका रूपमा लिन सकिन्छ । तिनै बुद्धका शिष्यहरूले भने किताबमा लेखिएको भन्दैमा सबै नतमस्तक भएर स्वीकार गर्ने परिपाटीले समयसापेक्ष बुद्धधर्म प्रचार गर्न अवरोध भइरहेको छ । महाप्रज्ञाले बर्मामा र त्यसपछि नेपालमा रहेंदा यस परिपाटीको तिक्ष्ण बोध गर्दै त्यसप्रति विमति व्यक्त गरेका छन् । उहाँका निकट व्यक्तिहरूले जन्मिएर बर्मा र नेपालमा विभिन्न व्यक्तिहरूसँग भएको धार्मिक छलफललाई अधि सारेर धर्मलाई बुझ्ने र हेर्ने एकाङ्गी दृष्टिकोण आलोचनात्मक चेतालाई उपेक्षा गर्ने, बज्ज्याउने अन्ततः निषेध गर्ने प्रवृत्ति रहेको तथ्य उजागर गरिएको छ । यसले व्यक्तिको सिर्जनशील र मौलिकता प्रस्फुटन गराउन बाधा पुऱ्याएको उहाँको ठम्याइरहेको छ । यसले वर्तमान समस्यालाई चिन्ने, बुझ्ने र मौलिक तवरले बुद्धधर्म अध्ययन गर्ने धारालाई बन्ध्याकरण गरेको छ ।

समालोचनात्मक तरिकाले सोच्ने बौद्धहरूको नभएको होइन त्यस्ता व्यक्तिहरूको कमी रहेको तथ्य पनि पुस्तकले

અધિ સારેકો છે । બૌદ્ધ સમાજમા બહસ ર વિવાદલાઈ પ્રાથમિકતા નદિને, ફરક વિચારલાઈ નિષેધ ગર્ને પ્રવૃત્તિલે વિચાર ઉત્પાદનકો કાર્યલાઈ રોક લગાએકો છે । યસલે બૌદ્ધહરૂલાઈ સમસ્યાબાટ પલાયનવાદકો શિકાર બનાઉને તથા ભિષ્ણુ ર ધર્મલાઈ પુરોહિતવાદકો નયાં સંસ્કરણકો રૂપમા પરિવર્તન ગર્ને આભાષ દિલાએકો મહાપ્રજ્ઞાલે ઉહિલ્યે નૈ અનુભૂતિ ગરેકા થિએ । યસ સન્દર્ભમા વ્યક્ત ગરિએકા ઉનકો વિચાર પ્રગતિશીલ ર આજકો સમયમા પનિ ઉત્તિકૈ સાન્દર્ભિક છે । થેરવાદ બુદ્ધધર્મકો સૂત્રપાત ગર્ને પહિલો ભિષ્ણુ મહાપ્રજ્ઞાલે જીવનકો ઉત્તરાર્દ્ધમા બુદ્ધધર્મકો ક્ષેત્રમા દેખાપરેકા યી બેથિત નિરાશલે તુલ્યાએકો પનિ પાઉંછે ।

તર ભિષ્ણુહરૂલે માસુ ખાયો ભનેર આલોચના ગર્નુલાઈ એક પ્રકારકો કદ્વરતાકો સંજ્ઞા દિન સકિન્ચ । ભગવાન् બુદ્ધ સ્વયલે ત્રિકોટી પરિશુદ્ધ માસુ ખાનુ યોગ્ય છે ભનેકો અવસ્થામા માસુ ખાનુ ર નખાનુલાઈ આચરણ ર ધર્મકો મુખ્ય કેન્દ્રવિન્દુ બનાઉનુ ન વ્યાવહારિક છે, ન ધર્મકો મર્મલાઈ બુભાઉન સહયોગ પુન્યાઉંછ ।

હુન ત આત્મવૃત્તાન્ત ભન્નેવિતિકૈ આફૂલે ગરેકા કાર્યહરૂલાઈ બઢાઈચઢાઈ પ્રસ્તુત ગરેર જતાતતૈ મ મેરા ભફ્લકાઉને હુન્છનું ભન્ને ધેરે પાઠકહરૂકો બુભાઈ હુને ગર્દેછ । તર યસ પુસ્તકમા જીવનકા અનેક ઉતારચઢાવ, વિવશતા નિયતિકા અનેક ખેલહરુ ઉનકૈ શબ્દમા માર્મિક તવરલે વર્ણન ગરિએકો છે । બૌદ્ધ ભિષ્ણુ ભાર બેહોશી વા નચાહુંદા નચાહુંદૈ ભેએકા કાર્ય વા સ્વાભાવિક કમિકમજોરીહલાઈ બડો સ્પષ્ટ તરિકાલે પ્રસ્તુત ગરિએકોલે પુસ્તક આત્મકથાકો આમ પ્રવૃત્તિકો અપવાદ બનેકો પાઠકહરૂલે મહશુસ ગર્નસકિને છે । ઘટનાકો વર્ણનકો ક્રમમા યદાકદા ઉપન્યાસ પદ્ધિરહેકો જસ્તો લાગેપનિ ભાષા ર લેખનશૈલી નદીમૈ આફ્નૈ લયમા બગેકો છે ।

થેરવાદ બુદ્ધધર્મકો સૂત્રપાત ગરેકા મહાપ્રજ્ઞાલાઈ જીવનકો કાલખણ્ડમા બાથ રોગકો પ્રકોપ ચ્યાપેપછિ નિકૈ પીડા સહનુપર્યો । બાથ રોગબાટ મુત્તિ પાઉન વૈવાહિક જીવનમા બોધેર સ્ત્રીસંગ શારીરિક સમ્બન્ધ રાખ્યુપર્ને ચિકિત્સકો સલ્લાહલે બરુ મર્નુ પરે મરોસ તર ભિષ્ણુ જીવન ત્યાગ ગરેર ગૃહસ્થી જીવનમા ફર્જિને છૈનનું ભન્ને દૃઢ ઈચ્છાલે ચાર પાઁચ વર્ષસમ્મ રોગવિરુદ્ધ લિડિરહે । અન્તાત: એક જના સ્ત્રીકો પ્રેમમા જાનિનજાની પરેર ઉની વૈવાહિક જીવનમા પ્રવેશ ગરે । કેહી દશકપછિ ઉનલે પુન: બૌદ્ધ ઋષિકો જીવન વ્યતીત ગરે । એકૈ જીવનમા નેપાલકો પહિલો એતિહાસિક ભિષ્ણુ, પુન: પ્રેમબહાદુર શ્રેષ્ઠ વા નાનિકાજી શ્રેષ્ઠ હુંદૈ જીવનકો ઉત્તરાર્દ્ધમા પહિલો બૌદ્ધ ઋષિ

મહાપ્રજ્ઞા નામલે કહલાઇએ ।

બાથરોગકા કારણલે ઉનલે જીવન મરણકો સંઘર્ષ, દેશનિકાલા ર જેલ જીવનલે પનિ છોડાઉન નસકેકો ભિષ્ણુ જીવનબાટ અલગ્ગ હુન બાધ્ય તુલ્યાયો । જીવન કતિ ક્રુર રહેછ, પરિસ્થિતિકા અગાડિ કસરી માનિસ નિરીહ હુંદોરહેછ ભન્ને ઉનલે યસ બખત ગરેકો બોધ એજટા વિચારધારા ર સિદ્ધાન્તકા ત્યાગ તપસ્યા ગરેર જીવન બિતાઉને હરકોહીલાઈ પનિ નિકૈ સંવેદનશીલ બનાઉંછ । સિદ્ધાન્તબાટ વિચલિત હુનુપરેકો પીડા, આત્મગલાની, ભાવનાત્મક નિરીહતાલાઈ પુસ્તકમા યત્રતત્ત્ર ઉજાગર ગરિએકો છે । માનવીય સંવેદનનાકો પાટો ર પિષ્ણુ જીવનકો દાયરામા નઅટાઉને ઉનકો જીવનકો ઘટનાત્રમલે પનિ જીવન કતિ વિચિત્ર રહેછ ભન્ને ઠમ્યાઉન સકિન્ચ । ભિષ્ણુ જીવનકો મનોવિશ્લેષણ બુભન સમેત આત્મકથા પુસ્તક ઉપયોગી હુનેછ ।

યસ્તા એતિહાસિક બ્યક્તિત્વકો યોગદાન કસૈલે મેટાઉન સકર્દેન । તર પનિ ઉનકો બ્યક્તિત્વ ર યોગદાનલાઈ સમિફને સવાલમા નેપાલી બૌદ્ધ જગતલે અપેક્ષાકૃત ઉદારતા દેરવાઉન સકેને । બૌદ્ધ જગતકો મૂલાધારકો શક્તિસંરચનાબાટ વાહિરિએકો વા બાહિર જાન બાધ્ય પારિએકો? બૌદ્ધ ઋષિ ભાએપણી મહાપ્રજ્ઞા ર ભિષ્ણુહરૂબીચ સહકર્મી ર પ્રતિદુંદ્રીકો સમ્વન્ધલે ગર્વ વા આફનૈ હુંદૈ સરચના નભએકાલે પનિ યસો ભએકો હોલા કિ? હુન ત બ્યક્તિત્વ સ્થાપિત વા યોગદાનકો ચર્ચા આફનૈ સરચનાલે માત્ર ગર્ને ટ્રેન રહેકો નેપાલી સમાજકો પ્રવૃત્તિબાટ બૌદ્ધ જગત પનિ અછુતો છૈન । પુસ્તકકા સમ્પાદક લાભરત્ન તુલાધરલે શાયદ યહી તથાલાઈ આત્મસાત ગરેર હોલા મહાપ્રજ્ઞાકો સંઘર્ષપૂર્ણ ર આરોહ અવરોહ જીવનગાથા સમેટિએકો મહાપ્રજ્ઞાયા આત્મકથા નામક નેપાલ ભાષાકો પુસ્તકકો દોસ્થો સંસ્કરણ ભન્નૈ ૨૪ વર્ષપછિ પ્રકાશિત ભએકો હો ।

બુદ્ધધર્મલે જાતિવિભેદ નમાને પનિ કતિપય બુદ્ધધર્માવલાંબીહરૂદ્વારા બુદ્ધધર્મકો ક્ષેત્રમા જાતિવિભેદ થોપરિએકો છે । નેવાર સમુદાયઅર્ન્તગત શ્રેષ્ઠ પરિવારમા જન્મિએકા બ્યક્તિ શિવમાર્ગી નભએર બુદ્ધમાર્ગી ભએકો ભન્દૈ બૌદ્ધ સમાજમા ઉહાંલાઈ સ્વીકાર ગર્ન અન્કનાઉનેહરુ પનિ ધૈરેથૈરે માત્રા છન, રહેકો પાદયો । બૌદ્ધ સમાજકો ગતિવિધિ અપારદર્શી હુને ર ગર્ને સંસ્કારલાઈ યસ ગ્રન્થલે ટૂલો પ્રહાર ગરેકો છે । યસ અર્થમા યસ ગ્રન્થ આજકો થેરવાદ બૌદ્ધ સમાજ રૂપાન્તરણકો લાગિ ગતિલો પ્રસ્થાન વિન્દૂકા રૂપમા યોગ્ય રાખ્યા રાખ્યા ॥

(લેખક : બૌદ્ધ યુવા કમિટી, લલિતપુરકા અધ્યક્ષ હુન ।)

ध्यानकेन्द्रमा ध्यानशिविर बस्नुको महत्त्व

(गन्तव्यस्थलमा पुग्नको लागि भरपर्दो प्रस्थान कक्ष)

॥ भिक्षु बोधिज्ञान

यदि कोही व्यक्तिलाई पानीजहाजबाट यात्रा गर्नु छ भने समयमा नै जहाज प्रस्थान गर्ने स्थानमा, हवाईजहाजबाट यात्रा गर्नु छ भने समयमा नै बिमानस्थल, रेलबाट यात्रा गर्नु छ भने समयमा नै रेल स्टेशनमा, बसबाट यात्रा गर्नु छ भने समयमा नै बसवार्का वा बसविसौनीमा पुग्नुपर्छ र सम्बन्धित सवारी साधन चढ्नुपर्छ । त्यस्तै दुःखमुक्तिको अवस्था निर्वाणको लागि यात्रा गरिरहेका यात्रीहरूले निर्वाण गन्तव्यको लागि सुखद तथा भरपर्दो प्रस्थानकक्षको रूपमा रहेको ध्यानकेन्द्र (शिविरहरूमा) समयमै पुग्नुपर्छ र ध्यान निर्देशन अनुसार ध्यान अभ्यास गर्नुपर्छ । त्यसपछि मात्र आफू पुग्नुपर्ने गन्तव्यमा छिड्दै पुग्न सकिन्छ ।

क) बुद्ध, आर्य अर्हत् पुद्गलहरू जानुभएको स्मृतिप्रस्थान विपश्यना आचरण मार्ग (सम्पूर्ण) सत्त्व (प्राणीहरूको) चित्त मलबाट रहित भई शुद्ध गर्नको निमित्त, शोक गर्ने, डाह हुने, विनाप गर्नेलाई अतिक्रमण गरी पार हुनको लागि, शारीरिक दुःख मानसिक दुःख निरोध गर्न, शान्तिप्राप्तार्थ आर्यमार्ग प्राप्त गर्नको लागि र निर्वाण साक्षात्कार गर्नको लागि एक मात्र मार्ग हो- स्मृतिप्रस्थान विपश्यना । यसको प्रतिफललाई विश्वास गरी आफूहरूले पनि उक्त प्रतिफलहरू प्राप्त गर्ने ठूलो आकांक्षा बोकेर ध्यानकेन्द्र (शिविरहरूमा) जाँदा समयतालिका अनुसार विहान निद्रा खुलेदेखि राती निद्रा नआएसम्म हरेक पाइलापिच्छे सदैव श्रद्धा, वीर्य लगाएर स्मृति समाधि प्रज्ञा वृद्धि गर्नको लागि प्रयासरत रहन सजिलो हुन्छ ।

ख) स्मृतिप्रस्थान विपश्यनाको प्रतिफललाई प्राप्त गर्ने लक्ष्य लिएर आएका योगीहरूलाई सो लक्ष्य पूरा गराउन चतुप्रत्ययको व्यवस्था गर्ने समूह वा श्रद्धालु दाता, धर्ममित्रहरू सजिलोसित प्राप्त भइरहेको हुन्छ ।

ग) कल्याणमित्रसंगको (१. पिय २. गर्स ३. भावनीय ४. वत ५. वचनकर्त्तव्यम ६. गम्भीरञ्च कर्थं कत्ता ७. नो चाढ्नाने नियोजको गुणले सम्पन्न) संगत पाई राम्रो मार्गनिर्देशन प्राप्त भइरहेको हुन्छ ।

१. पिय- दान गर्ने, त्याग गर्ने, मीठो वचन बोल्ने इत्यादि ।

- ध्यानविधि निर्देशनअनुरूप सतिपट्ठान विपस्सना-भावना अभ्यास गर्नुको साथै बुद्धानुस्मृति, मैत्रीअनुस्मृति, असुभानुस्मृति, मरणानुस्मृति गरी चारआरक्षा भावना र अवस्था अनुसार अरू पनि अनुस्मृति भावना गरेर मनलाई संयमित बनाएर शान्तदान्तरूपले बसन सकिन्छ । उत्पन्न विषयवस्तुलाई भाविता गर्ने अवस्थामा अल्छी स्वभाव, शंका, घृणाभाव आदि नराम्रो मानसिक स्थिति हटेर मनमा श्रद्धा, वीर्य, स्मृति, समाधि, प्रज्ञा, हिरी ओत्तप्प, सहनशीलता आदि राम्रो मानसिक स्थिति विकास र बलियो भएर आउँछ ।

2. गर्स- शीलले पूर्ण हुनु, बहुश्रूत हुनु ।
3. भावनीय- पिय र गर्स दुई गुणले पूर्ण भई अरूहरूबाट मैत्री भावना प्राप्त हुने
4. वत- नाम, लाभसत्कारको वास्ता नगरी अरूलाई अनुशासन गर्नमा दक्ष हुने
5. वचनकर्त्तव्यम- कसैले आफ्नो कमीकमजोरी देखाउन आउँदा सहन गर्ने, गैरव राख्ने
6. गम्भीरञ्च कर्थं कत्ता- गम्भीर धर्म उपदेश (चतुर्यार्थसत्य, प्रतीत्यसमुत्पाद इत्यादि) गर्न सक्ने
7. नो चाढ्नाने नियोजको- आफ्नो व्यक्तिगत फाइदाको निमित्त अरूहरूलाई दुरूपयोग नगर्ने
- घ) १. ध्यानशिविरमा रहन्जेल संसारिक पञ्चकामगुणलाई त्याग गरेर आउँदा नेकर्त्तव्यम सुख,
२. वीरिय, स्मृतियुक्त क्षणिक समाधि भइरहेको समयमा राग, द्वेष, मोह आदि क्लेशबाट मुक्त काय विवेक, चित्त विवेक सुख,
३. प्रधानियङ्क (१. श्रद्धा, विश्वास २. स्वास्थ्य ३. सीधा व्यवहार ४. उद्योग, कोशिस गर्ने वीर्य ५. उत्पत्ति विनाशलाई छिटोछिटो देख्नु) युक्त अवस्थामा विपस्सना ज्ञान उत्पन्न भएर आउँदा सम्बोध सुख अनुभव गर्न पाइरहेको हुन्छ ।

**मुञ्जागरं पविट्ठस्, सन्तचित्तस्स भिक्खुनो
अग्नानुसी रती होति, सम्माधम्मं विपस्सतो ॥**

- एकान्त बास गर्ने, शान्त चित्त हुने, धर्मलाई राम्ररी चिन्ने भिक्षुलाई (ध्यान अभ्यासरत भएका) लोकोत्तर आनन्द प्राप्ति हुन्छ । -धम्मपद-३७३

यतोयतो सम्मसति, खन्धानं उदयब्बयं

लभति पीति पामोज्जं, अमतं तं विजानतं ॥

उत्पन्न प्रत्येक विषयवस्तुलाई वीर्य लगाएर स्मृतिपूर्वक भाविता गरिराखेको क्षणमा पञ्चस्कन्धको उत्पत्ति र विनाशलाई आफौनै अनुभवबाट थाहा पाएको समय क्षणिक रूपमा तदङ्ग निरोध भई निर्वाणको अनुभूति भई प्रीति-प्रामोद्य प्राप्त भइरहेको हुन्छ । -धम्मपद-३७४

च) दशपुण्यक्रियावस्तु सजिलै सम्पादन गर्न सकिन्छ ।

(यससम्बन्धी विस्तृत व्याख्या आचरणीय व्यवहारिक अभिधर्म पुस्तक पेज १०१-१३७ मा अध्ययन गर्न सकिन्छ । <http://www.theravadanepal.net/books/nepal-bhasabooks.htm> <http://www.theravadanepal.net/books/nepal-bhasabooks.html%3e%20Acaraniya>">HYPERLINK "http://www.theravadanepal.net/books/nepal-bhasabooks.html%3e%20Acaraniya" Acaraniya Vyavaharik Abhidharma> Page 143-179

— हामीलाई सम्झनुहोस् —

टोयोटा, मित्सुबिसि, निशान, इसुजु, सुजुकि इत्यादि गाडिका पार्ट्सहरूको लागि सम्पर्क गर्नुहोस् साथै

Inverter तथा Battery का लागि पनि सम्पर्क गर्नुहोला ।

बिश्व मोटर ट्रेडर्स

ख-२, ४०८, पुतलीसडक, काठमाडौं, नेपाल ।
फोन नं.: ४४३४८९, ४०३००४४, ०९२२९२२३०
E-mail: vmtautoparts@wlink.com.np

१) दबन

ध्यानभावना अभ्यास गर्दैजाँदा त्रिरत्नप्रति श्रद्धाभाव उत्पन्न भएर आउँछ । श्रद्धा भएका दाताहरूको सहयोगमा आफूहरूले ध्यानभावना गर्न पाएकोमा कृतज्ञ भई पछि आउने योगीहरूलाई सजिलो हुने गरी सहयोग गर्नु आफूहरूको पनि कर्तव्य हो भन्ने बुझिन्छ । आफूलाई अरूले सहयोग गरे जस्तै पछि आउने योगीहरूलाई आफूले पनि सहयोग गर्नुपर्छ भन्ने सहयोगी श्रद्धाभाव उत्पन्न भएर दान कुशलकर्म गर्न पाइरहेको हुन्छ ।

२) शील

उत्पन्न विषयवस्तुलाई नटुटाइक्न वीर्य लगाएर भाविता गरिरहँदा शीररले प्राणीहिसा गर्ने, चोरी गर्ने, व्यभिचार काम गर्ने नराम्रो काम हुन पाउँदैन, वचनले पनि मुसावादा, पिसुनवाचा, फरूसवाचा र सम्पर्कलापा नराम्रो बोलीवचन प्रयोग गर्ने हुँदैन । मिथ्या आजीविकाबाट पनि अलग भई चेतना शीलले शुद्ध हुनेछ । जसरी अरूको सानो विघ्नबाधाले पनि आफूलाई अष्टेरो परेजस्तै आप्नो व्यवहारले पनि अरूलाई त्यस्तै नराम्रो प्रभाव लान्सक्ने कुरामा लाज र डरको भाव उत्पन्न भई आफू सतर्क र सचेत हुन सकिन्छ ।

३) भावना

ध्यानविधि निर्देशन नुरूप सतिपञ्चान विपस्सनाभावना अभ्यास गर्नुको साथै बुद्धानुस्मृति, मैत्रीअनुस्मृति, असुभानुस्मृति, मरणानुस्मृति गरी चारआरक्षा भावना र अवस्था अनुसार अरू पनि अनुस्मृति भावना गरेर मनलाई संयमित बनाएर शान्तदान्तरूपले बस्न सकिन्छ । उत्पन्न विषयवस्तुलाई भाविता गर्ने अवस्थामा अल्छी स्वभाव, शंका, घृणाभाव आदि नराम्रो मानसिक स्थिति हटेर मनमा श्रद्धा, वीर्य, स्मृति, समाधि, प्रज्ञा, हिरी ओत्तप्प, सहनशीलता आदि राम्रो मानसिक स्थिति विकास र बलियो भएर आउँछ । आफूमा पहिला नभएको मानसिक बलशक्ति आउनुको साथै भइसकेको मानसिक बलशक्ति अभू वृद्धिका साथ भावना अगाडि बढिरहेको हुन्छ ।

४) अपचायन

शिविरको अवस्थामा बसेर ध्यान गर्नुअघि र पछि त्रिरत्नको गुण अनुस्मरण गरेर सश्रद्धा वन्दना गर्ने, ध्यान जाँच दिन जाँदा गुरुहरूलाई आदरगौरवपूर्वक वन्दना गर्न पाउनुको साथसाथै गुरुहरूले धर्मदेशना गर्नुहुँदा कोमल नरम भई सत्कारपूर्वक वन्दना गर्न पाई अपचायन पुण्यक्रिया सम्पादन गर्ने ठूलो अवसर पाइरहेको हुन्छ ।

५) वेद्यावच्च

शिविरमा बस्तजाँदा धेरै योगीहरू भएतापनि अरुहरूसँगको सम्पर्कबाट टाढा रहेर आफू एकलै जस्तो भई अभ्यास गरिरहने हुनाले आफू बसिरहँदा र शिविरपछि फर्कर्ने बेला आफू बसेको कोठामा सफा गर्ने, उठेर आउने वित्तिकै आफूले प्रयोग गर्ने सिरक डस्ना समयमै मिलाउने, कोठामा सरसामान व्यवस्थित तरीकाले मिलाएर राख्ने जस्ता कुरा आफूले गर्न पाउँदा आफूले गर्ने काममा आत्मनिर्भर हुने बानी पर्छ र आफू बसेको ध्यानकेन्द्रको लागि पनि राम्रो स्वच्छ वातावरण बनाइदिने काम गर्न पाइने हुन्छ । जसरी बर्माको पण्डिताराम ध्यानकेन्द्रमा योगीहरूले उपेसथको दिन ध्यानजाँच नहुँदा जलपानपछि धम्महल र वरिपरि सफा गर्ने गर्दछन् । कुनै बेला धेरै योगीहरू सँगै बसिरहेको अवस्थामा व्यक्तिगत सरसफाई आदि क्षेत्रमा अल्छी भएर आफू जथाभावी रूपमा वीर्य, स्मृति, समाधि वृद्धि भई चित्त शान्तदान्त भइरहेकोलाई आधार लिई आफूलाई ध्यान गर्न प्रेरणा दिने र सहयोग गर्ने, वातावरण मिलाइदिने परिवार, मित्र, ध्यानकेन्द्रप्रति कृतज्ञ भई प्रत्युपकार भावना आई मैत्री, करुणा, मुदिताको भावना विकास भई उहाँहरूलाई तन-मन-धनले सकदो सेवा गर्ने भावना उभिरहेको हुन्छ । यसरी सेवा र कृतज्ञताको भाव वृद्धि भई ध्यानकेन्द्रहरूमा शिविरहरू संचालनको साथै विविध कार्यक्रममा धर्मसेवकको रूपमा सकदो सेवा पुऱ्याउन पाई कुशलपुण्य संचय गर्न पाइने हुन्छ । यसले गर्दा आफूहरू ध्यानकेन्द्रको नजिक हुनपाई बराबर शिविरहरूमा सहभागी हुनपाउने सौभाग्य पाइरहेको हुन्छ । आफूलाई उपकार भएकाहरूको साथै अरुहरूलाई पनि ध्यान गर्न प्रेरणा दिई सेवा गर्ने भाव उत्पन्न भई सहयोग गर्न पाइरहेको हुन्छ । सतिपट्टान भावना अभ्यास गरेपछि संस्कार भएका व्यक्तिहरूले श्रद्धा उत्पन्न गरेर प्रव्रजित हुने अवसर पाउँछन् । प्रव्रजित जीवनमा रहेपछि शासनिक कुशलकर्म गर्ने निम्न अवसर धेरै पाइरहेको हुन्छ ।

क) प्रव्रजितहरू आफू क्षमतावान भई शिष्यशिष्याहरू बनाई तिनीहरूलाई परियति र पटिपति अभ्यास गर्न अवसर दिई तिनीहरूमार्फत् पनि शील-समाधि-प्रज्ञा शासन वृद्धि गर्न सहयोग पुगिरहेको हुन्छ । गुरुहरूको नजिक रहेर उहाँहरूको उपदेश-ओवाद पाई आफू बसिरहेको विहारमा नियमित दैनिकरूपमा बिहान बेलुकी बुद्धपूजा ध्यानभावनाको ऋममा त्रिरत्नगुण अनुस्मरण, मैत्रीभावना-पाठ, परित्राण-पाठ, बुद्धवचन, उपदेश आवृत्ति गर्ने, परियतिको अध्ययन गर्न अवसर पाइरहेको हुन्छ । त्यसको लागि गुरु, अभिभावक, दाताहरूले पनि ध्यान

अन्यासको लागि र परियति अध्ययनको लागि प्रेरणा र वातावरण बनाइ दिइराख्नुपर्छ ।

ख) दाताहरूको परित्राण, महापरित्राण निमन्त्रणामा जाँदा धर्मदेशना, धर्मश्रवण गर्ने सुअवसर प्राप्त भइरहेको हुन्छ । स्मृतिपूर्वक पाठ गर्ने, धर्म उपदेश श्रवण गर्ने अभ्यासबाट समाधि वृद्धि भई सभाव, संखत र सामान्य लक्षण थाहा पाई विपस्सना ज्ञान उत्पन्न हुनसक्छ । नामरूपको यथार्थ स्वभाव, कारण कार्य, अनित्य, दुःख, अनात्म स्वभाव थाहा पाउन सकिन्छ ।

ग) प्रव्रजितहरू शील, श्रद्धा, वीर्य, स्मृति, समाधि प्रज्ञा, हिरी ओत्तप्प भन्ने धर्मओजले (भिटामिन) युक्त तथा बहुश्रुत भएमा शासनिक कार्य गर्ने क्षमता वृद्धि हुनेहुन्छ । परियति अध्ययन, अध्यापनमा लागेतापनि, दाताहरूको मङ्गल कार्यमा सहभागी भइरहेपनि व्यस्त हुनुनपर्ने समय ध्यानको अभ्यास गरेर आफूमा थप धर्मोज शक्ति बढाउन उद्योगशील रहनसक्नेहुन्छ । शासनमा आई ध्यान गर्ने अवसर पाएकोमा प्रसन्न भई परियति, प्रतिपति, प्रतिवेध शासन तथा शील, समाधि, प्रज्ञा शासनको विकास गर्नको लागि आफूलाई समर्पण गर्ने सेवाभाव उत्पन्न भइरहेको हुन्छ । विभिन्न देशमा बुद्धशिक्षा अध्ययन गरेर आएका प्रव्रजितहरूले ती देशहरूमा भएका बौद्ध ग्रन्थहरू आफूहरूले थाहापाएको भाषामा अनुवाद गरी, ध्यान शिविरहरू हुँदा उपदेश तथा ध्यानजाँचमा अनुवाद गरी सहयोग पुऱ्याउन सकिरहेका हुन्छन् ।

घ) प्रव्रजित जीवन ध्यानभावनाको लागि खुल्ला आकास जस्तै भएकोले १२/१३ वर्षको सानो उमेरमा पनि ६/७ महीनाको लामो ध्यानशिविरमा सहभागी हुनपाउँछ । पहिला जे जस्तो व्यवहार भएपनि प्रव्रजितको रूपमा शिविरहरूमा जाँदा थप सतर्कता अपनाउन सकिने हुन्छ । गृहस्थी बच्चाहरू लामो शिविरमा सहभागी हुन गाहो भइरहेको हुन्छ । स्कूल, कलेज क्याम्पसको अध्ययनले लामो बिदा पाउन अनुकूल नभइराखेको हुनसक्छ ।

ङ) वीर्य, स्मृति, समाधि वृद्धि भई चित्त शान्तदान्त भइरहेकोलाई आधार लिई आफूलाई ध्यानमा सहयोग गर्ने, वातावरण मिलाइदिने परिवार, मित्र, ध्यानकेन्द्रप्रति प्रत्युपकारको साथै मैत्री, करुणा, मुदिताको भावना आई ध्यान गर्न प्रेरणा दिई सेवा गर्ने भाव उत्पन्न हुन्छ । समय धेरै पाउने भएकोले आफ्नो अभ्यासको अनुभव तथा अध्ययनको आधारमा परिवारका सदस्यहरू, स्वदेशीविदेशी उपासकउपासिका, दाताहरू, सत्त्वप्राणीहरूलाई भगवान् बुद्धको उपदेश सम्झाई, बुझाई प्रेरणा र उपकार गर्न सकिने हुन्छ । क्रमशः : _____

धर्मबोध गरेर प्रशासनिक कार्यमा लागेको

लोकबहादुर शाक्य

दैनिक जीवनमा मच्छर, फिंगा आदि किराफटचाँग्राले टोकेर वा भोक या तीर्खा आदिले दुख्ने जस्ता रोगहरूले गर्दा हुने दुःख-कष्ट र अन्य अनर्थहरू (आपदविपद) पनि अभ्यासले सहिराखेका हुन्छन् । नरम खालका पीडाहरूको अभ्यास विना सहिराखेको छ भने कडा दुःख पनि खन्न तयार हुनु पर्छ । सर्दी, गर्मी, वर्षा मार्गमा हिँड्नु, रोग, बन्धन, ताडन जस्ता सामान्य पीडाहरूबाट आतिएर आफूलाई बढी सुकुमार कोमल बनाउनु हुँदैन, अन्यथा यस्ता पीडाहरू भन् भन् बढ़दै जानेछन् । कोही व्यक्ति आफ्नो रगत देख्दा समेत सहन नसकी मूर्च्छा पर्ने गर्छन् । युद्धमा कोही वीर पुरुषहरू माथिल्लो दर्जाका या साहसी भेटिन्छन् भने कोही कातरहरू तल्लो दर्जाका देखिन्छन् । त्यो नै चित्तसन्तति (मन) कति दृढ-बलियो छ भन्ने जनाउ हो । माथि बताइएको जस्तो दुई थरीको परिणाम देखिनमा मूल कारण नै चित्तको दृढता र कातरता हुन् । त्यसकारण चित्तलाई दृढ बनाएपछि दुःखले जिल सक्दैन र आफूले दुःखलाई जिल सकिन्छ । त्यसैले आफू दुःख दुर्योधन नै बन्नुपर्छ अर्थात् दुःखले नजितिने बन्नुपर्छ । दुःखबाट हार्नु हुँदैन, जितैरे छोड्नु पर्छ ।

विद्वानहरूले दुःख भयो भनेर चित्तको प्रसन्नतालाई मलीन या विचलित पार्नु हुँदैन । किनकि क्लेशरूपी शत्रुहरूसँग युद्ध सुरु भैसकेको छ । अतः दुःख नहुने भन्ने त कुरै आएन, युद्धमा दुःख हुनु स्वाभाविक नै हो । विना दुःखको युद्ध त विरलै होला । जसले शत्रुसामूदिएको चोटलाई छातीमा थाप्न स्वीकार गरी उसलाई जित्दछन् उनी मात्र शूरवीर पुरुष हुन् र पराया शत्रुमाथि विजय प्राप्त गरेका मानिन्छन् । जसले लुकी छिपी शत्रुलाई प्रहार गर्न खोज्न ती त मृतमारक अर्पात् मरेकालाई मार्ने मात्र हुन् । उनीहरूले केही पनि गर्न सक्दैनन् । त्यस्तालाई मरेका बाघको जुङ्गा उखेल्ने वाला भन्दछन् । तिनीहरूलाई शूरवीरका सामू मुख देखाउन लाज हुन्छ ।

दुःखको विशेषता के हो भने यसको तीव्र वेगले गर्दा घमण्ड तोडिन्छ, सांसारिक प्राणीहरूमा करुणा जाग्छ र

- कारवाही गर्ने बेला बुद्धधर्मको नामसंगीति ग्रन्थको याद आयो । नामसंगीति ग्रन्थमा मञ्जुघोष बोधिसत्त्वले बदामासहरूलाई पहिले त सम्भाई बुभाई मिलाउने प्रयास गर्नुहुन्छ, मिजासबाट नमिलेपछि ऋषेन्द्र महाभैरवको रूप लिएर भएपनि शान्त गरी लोककल्याण कार्य गर्नुहुन्छ ।

- धार्चुलास्थित सवडिष्ट्रिक्ट मेजिष्ट्रेडका हेडक्लर्क दार्चुलामा आएर मद्यपान गरेपछि मातेछन् । अनि जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा आई हल्ला खल्ला मचाएको थियो । पहिले त मिजानसले कुरा गरी पठाइदिएको थियो । तर एकछिनपछि ढलमल गरेर फेरी आयो । अटेरी गरेको हुनाले स्वास्थ्य चिकित्सक बोलाई मादकपदार्थ सेवन गरिआएको जाँच गराई प्रमाणित रिपोर्ट लिइयो । निजलाई आप नेपालको कट्ठा चारिए भनेर प्रहरी कार्यालयमा थुन्न लगाएँ ।

पापदेखि डर लाग्न थाल्छ, बुद्धप्रति श्रद्धा उत्पन्न हुन्छ । दुःख धेरै भयो भने मात्र सम्बोधि-मार्गको अनुकूल हुने कुरामा प्राणीहरू जान्छन् । मनमा दुःख छ भने मात्र उसमा एक प्रकारको संवेग पैदा हुन्छ, जसले यौवन-धन-मान आदिको कारणबाट हुने शेखीलाई तोडिदिन्छ । त्यसैले उसले अरु सांसारिक मानिसहरू प्रति पनि करुणाले हर्नसक्ने हुन्छ । अन्यथा उसमा करुणा हुन गाहो हुन्छ । त्यस्तै पापको फल यस्तो हुँदोरहेहे भन्ने मनमा पस्न थाल्छ र पाप गर्नदेखि बच्ने र हिचकिचाउने प्रवृत्ति आउन थाल्छ । अनि भगवान् बुद्ध नै दुःखनिरोध गामिनी प्रतिपदाको उपदेष्टा हुनुहुँदो रहेछ भन्ने जानेर उहाँप्रति रुचि, श्रद्धा र चित्तप्रसाद उत्पन्न हुनसक्छ ।

यो शरीर वात-कफ-पित्तको संयोजनबाट चलेको छ । यिनीहरू आहार र विहारमा दोष आएपछि विषम अवस्थामा पुगेर विभिन्न व्याधिहरूलाई जन्म दिँदै सबै दुःखको कारण बनिरहेका हुन्छन् । तैपनि यी सबै अचेतन भएको हुनाले यिनीहरू प्रति कुनै रीस हुँदैन । यिनीहरूले आफैले सोचेर

दुःख दिएका होइनन् । आफ्नै कारण सामग्रीहरूको बलले गर्दा प्रकृपित भएका हुन् भने सचेतन प्राणीहरू प्रति पनि किन रीस (द्वेष) पैदा गर्न त? यिनीहरू पनि त आफ्ना पूर्वकर्महरूका अपराधले गर्दा आफ्नै कारण सामग्रीहरूको बशमा पेरे प्रकृपित हुन पुग्छन् । यसप्रकार पित आदिमा जस्तै यी प्राणीहरूमा पनि क्रोध हुनु निरर्थक छ । जसरी आफ्ना हेतुप्रत्ययका सामर्थ्यले गर्दा नचाहेर पनि पित, वात, कफ आदिबाट शूल उत्पन्न भइछाड्छ र पेट दुख्ने जस्ता पीडा हुन्छन्, त्यसैगरी आफ्ना हेतु-प्रत्यय सामग्रीको फलस्वरूप शक्तिशाली भएका दौर्मनस्य आदिबाट क्रोध आफै उत्पन्न भइहाल्छ, त्यहाँ विशेष रूपले चाहनु पर्दैन । किनकि सामान्य चित्त हेतुप्रत्याधीन हुन्छन् ।

संसारमा जति पनि अपराध र विभिन्न प्रकारका पापकर्महरू छन्, ती सबै आ-आफ्ना प्रत्ययका बलले मात्र हुन्छन् । स्वतन्त्र रूपमा हुने केही कुरा पनि छैन । सबै कुरा 'इदम्प्रत्ययता' स्वभावका छन् अर्थात् अन्य कसैका आधारमा देखापर्दछ, स्वतन्त्र रूपले देखापर्न वस्तु केही छैन । प्रत्यय सामग्रीहरूले पनि आफ्नो कार्यलाई जन्माउँदाखेरि विचार गरेर चेतनासहित भई जन्माउँदैनन् । केवल आफ्नो हेतु-फलसँग सम्बन्धित हुने धर्मअनुसार त्यस्तै कार्यलाई जन्म दिन्छन्, विचार गरेर होइन । त्यस्तै उत्पाद (उत्पन्न भएको कार्य) ले पनि म उत्पन्न भएको कार्य हुँ भन्ने जानेको हुँदैन । त्यसकारण सबै धर्महरूको व्यापारहिताले नै यो जगत चलेको छ । 'अस्मिन् सति इदं भवति, अस्योत्पादाद इदमुत्यदयते' भन्ने इदम्प्रत्ययता मात्र हो । यो सम्पूर्ण जगता यसको अर्थ के हो भने 'यो भए त्यो हुन्छ, यसको उत्पादबाट त्यो उत्पन्न हुन्छ' भन्ने सम्बन्धको जो नियम सबै धर्महरूमा देखिन्छ, त्यसैलाई नै 'इदम्प्रत्ययता' भनिन्छ । यहाँ यही इदम्प्रत्ययता बाहेक अर्को केही पनि छैन । त्यसैले स्वतन्त्र कुरा केही पनि सम्बन्ध हुँदैन ।

मनुष्य जीवनका सफलपूर्वक निर्वाहको निमित भौतिक विकासको साथै आध्यात्मिक विकास पनि नभै हुँदैन । आध्यात्मिक विकासको लागि धर्मवित्त हुनु अनिवार्य छ । संसारमा देखापरेका सबै धर्मको लक्ष्य भनेको कुशलमंगल सेवाकार्य गर्ने, मैत्री करुणा समान भावना विकसित गर्ने, नैतिकवान चरित्रवान भएर राष्ट्रिय भावना हुनु पर्दछ । धर्म भनेको सामाजिक, राजनैतिक, प्रशासनिक क्षेत्रतर्फको साथै सम्पूर्ण वर्गका मानवले पालन गर्नु अनुकरण गर्नु अनिवार्य छ ।

यस लेखकले ३४ वर्षको सरकारी सेवाको सिलसिलामा महाकाली अञ्चलको सुदूरपश्चिम दार्चुला जिल्लामा पि.डि.ओ.

भएर २ वर्ष जति काम गरेको थिएँ । भारतको पिथौरागढ भएर धार्चुलासम्म (भारतको स्थल) बसमा बसेर महाकाली नदीको झोलेङ्गे पुल तर्नु वित्तिकै दार्चुला जिल्लाको सदरमुकाम खलङ्गा सहजै पुग्दछ । पहाडी जिल्ला दार्चुलाको उत्तरपश्चिम व्यासतिर चीन र भारतको सिमाना सङ्गम छ । दार्चुलाको प्रमुख जिल्ला अधिकारीलाई एक घटनामा गृहमन्त्रालय फिर्ता बोलाएपछि त्यस पदमा कायम मुकायम भएर काम गरेको थिएँ । एक दिन प्रजातन्त्र दिवस मनाउनको निम्ति सबै कार्यालय प्रमुखहरू, किसान, युवक, महिला र विद्यार्थी प्रतिनिधिसहित समावेश भएको सभा सम्पन्न भयो । छलफलको क्रममा वर्गीय संगठनका पदाकिरीले जोसुकै सि.डि.ओ. आएपनि प्रशासन सुचारू रूपले चलेको होइन । पिएर मनपरि गर्न, प्रधानपञ्चलाई केही कारवाही गरेको होइन भनेर गुनासो पोख्नुभयो । त्यसबेला आफू जागिरदार भएपनि यथाशक्य सामाजिक सेवा पनि गरिआएको हो । यहाँहरूले पनि सहयोग गर्नुहोस् । प्रशासनिक काम कुरो मजबुतीसाथ संचालन गर्नेछु भनेर दृढतापूर्वक आश्वासन दिएको थिएँ ।

जिल्लामा सभा भवन भइनसकेकोले रुखमुनि खुला चौरसा सभा गर्ने प्रचलन थियो । माथिको सभाको अन्ततिर मालपोत कार्यालयका पियन तथा प्रधानपञ्चका भाई लागूपदार्थ सेवन गरेर नचाहिने कुरा गरेर सभा बिथोल्ने प्रयास गरेको बखत निजलाई रुखमा बाँध लगाई एकघण्टापछि छोड्ने निर्देशन दिएँ । सोही मुताविक काम भयो । राती प्रधानपञ्च विष्णुदत्त र निजका भाईहरू निवासमा आएर हमला गर्न आए । महाकाली नदीमा फाल्ने धम्की पनि दिइयो । सुरक्षाको निम्ति प्रहरी आइपुगे । यतिमात्र होइन स्थानीय विद्यार्थीहरू पनि आउनुभई सरको सुरक्षाको लागि हामी पहारा बस्छौ भन्नुभयो । यो कुरो सुनेर म दुक्क भएँ र उत्साह बढ्यो ।

एकपटक प्रजातन्त्र दिवसको उपलक्ष्यमा सम्पन्न भएको आमसभामा जिल्लामा फै.भगडा गरी हिँड्ने, उत्तेजनात्मक नचाहिँदो कामकुरो गर्ने, भ्रष्टाचार गर्ने आदिलाई कडा कारवाही गरी जिल्लामा अमनचयन शान्ति कामयम गर्ने दृढता प्रकट गरेर मन्तव्य दिएको थिएँ । दृढतापूर्वक थालेको काम कुरामा वर्गीय संगठनका विभिन्न पदाधिकारीहरूले समयसमयमा नैतिक समर्थन तथा सक्दो सहयोग गर्नुभएका थिए । यसबाट राम्रो आधार मिल्यो । राज्यमन्त्रीसम्म हुनुभएका कांग्रेस नेता दिलेन्द्र बडु त्यसबेला दार्चुलाका विद्यार्थी नेता हुनुहुन्थ्यो । सहयोग दिनेमध्येमा वहाँ पनि हुनुहुन्थ्यो । २०४६ सालको आन्दोलनबाट प्रजातन्त्र प्रादुर्भाव भएपछि वहाँ सहायक मन्त्री भएको बखत ल.पु. ओकुबहालमा भएको एक कार्यक्रममा मलाई चिनेर कुरा

गर्न आउनुभयो । दार्युलामा मैले सिडियोको काम गर्दाको कुरो सम्फेर अरु मन्त्रीलाई पनि मेरो परिचय गरिदिनुभयो । कुराको शिलशिलामा दार्युलामा काम गर्दा वर्गीय संगठनहरूका पदाधिकारीहरूबाट सहयोग गर्नुभएकोले निउर तथा हौसलापूर्वक काम गर्न पाएको थिएँ । अब, तपाईं मन्त्रीहरूले पनि जनसहभागीता लिएर गतिशिलपूर्वक प्रशासन संचालन गर्नुपर्ने सुझाव दिएको थिएँ ।

गाउँ विकासको योजनाको निमित्त लिइराखेको रकममध्येमा विभिन्न कार्यालयबाट अनुदान प्राप्त रु. १७ हजारको काम नगरेको र हिसाब पनि पेश नगरेको प्रमाण संकलन गरी प्रधानपञ्च विष्णुदत्त अवस्थीलाई भ्रष्टाचारको मुद्दा चलाउन कारागारमा थुनियो । पञ्चायात व्यवस्थाका पदाधिकारीलाई अञ्चल अदालतमा मुद्दा दायर गर्नुपर्ने हुँदा पहाडको बाटोबाट महेन्द्रनगरस्थित महाकाली अञ्चलाधिश कार्यालयमा चलान गरियो । अञ्चलाधिश कार्यालयबाट अञ्चल अदालतमा मुद्दा दर्ता गरी कारवाही चलाई दिएपछि जिल्लामा राष्ट्रो प्रभाव पन्यो । जिल्लामा कुनै किसिमको भै-भगडा लेनदेन आदिको उजुरी परेपछि दुबै थरीलाई फिकाई जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा छलफल गराई भिलाउने कार्य भयो । यसबाट जिल्लावासीले एक रूपैयाको टिकट टाँसी निवेदन दिएपछि एकै दिनमा छिनोफानो हुने कुरा पनि प्रचार गरियो । कति त निवेदन नै नलिई छलफलबाट आपसी मिलेर गए । कार्यालयको समय अधिपति पनि जनसम्पर्क राखेकोले वास्तविक कुरा बुझन सघाउ पुगेको हुँदा मेलमिलाप गराउन निकै सुविधा भएको थियो ।

एकपटक बडो अजीवको घटना सुनियो । एकजनाले फलानालाई रु. १२००/- सापटी दिएको तर फिर्ता दिएन भराई पाउँ भनी निवेदन दियो । यस विषयमा दुवैपक्ष बोलाई सोधपुछ गर्दा सापटी लिनेले जुवा खेल्दा हारेकोमा दाम तिर्न नसकी श्रीमतीनै दिएर पठाएको घृणित कारोवार गरेको जानकारी प्राप्त भयो । अभ गजबको कुरा त ती आइमाई ४-५ दिनपछि भागेर पहिलेको लोगेकहाँ नै आएर बसिछिन् । सापटी दिनेले आइमाई वा दाम दुबै नपाउँदा दाम भराई पाउँ भनी निवेदन गरेको बुझियो । यस मामिलामा कारवाही गर्न बेला बुद्धधर्मको नामसंगीति ग्रन्थको याद आयो । नामसंगीति ग्रन्थमा मञ्जुघोष बोधिसत्त्वले बदामासहरूलाई पहिले त सम्फाई बुझाई भिलाउने प्रयास गर्नुहुन्छ, मिजासबाट नमिलेपछि ऋधेन्द्र महामैरवको रूप लिएर भएपनि शान्त गरी लोककल्याण कार्य गर्नुहुन्छ । माथिको विषयमा जुवामा हारेको दाम तिर्न नसकदा आफै श्रीमती दिएर पठाउने मानिस र आईमाई लिएर जाने

दुवैलाई थप्पड लगाई सख्त नसीहद दिई अबदेखि यस किसिमको अमानवीय काम नगर्ने कवुलियत गराई दाम सोधभर्ना दिने मञ्जुर गराई भिलाएर पठाइयो ।

प्रमुख जिल्ला अधिकारीले समयसमयमा जिल्लामा सबै सरकारी कार्यालयका प्रमुखहरूलाई भेला गरेर छलफल गर्ने प्रचलन छ । एकपटकको भेलामा जिल्ला प्रशासन कार्यालयबाट मुद्दा हेरिरहेकोले मुद्दा नै पर्न आएन । त्यसैले मुद्दा हेर्ने कार्यालय नराखेपनि हुन्छ भन्ने कुरा उठ्यो । यसबाट भै-भगडा लेनदेन आदि कविङ्गलको कामकुरो जिप्रका बाट भिलाई पठाउने कार्य गरेबाट मुद्दा हेर्ने कार्यालयमा मुद्दाको चाप निकै कम भएको बुझियो । जिल्लाको शान्ति सुरक्षा र विकास कार्यमा जिल्ला प्रशासन कार्यालय जिम्मेवारी भएकोले पर्न आएका निवेदनहरू विषय बुझी छलफल गरेर भिलाई पठाएको सम्म हो । भ्रष्टाचार विषयमा त कारवाही गर्नुपन्यो । अरु कुनै मुद्दा छिनेको भए कुन मुद्दा छिनियो देखाउनुपन्यो भनी सोधनी गरेकोमा नाजवाफ भयो । त्यसब्यत जिल्लामा भ्रष्टाचार एकदम कम भएको जनतासँग बुझे थाहा हुन्छ । अभ उपस्थित हुनुभएको जिल्लाका इन्स्पेक्टरले जिल्लामा जस्तै हाकिम आउँछ उस्तै काम गर्ने हो भनेर मनसाय प्रकट गर्नुभयो ।

एकपटक सदरमुकामबाट ३ दिन हिँड्नुपर्ने गाउँबाट एक महिला आएर गाउँवासीको पीर मर्का पोख्नु भइन् । कुरा के हो भने गाउँका एक भाँक्रीले पूजा गरेर गाउँका सीधासाधा जनताको बोको, कुखुरा, हाँस आदि बलि दिनको लागि चाहियो भनेर लिइखाने गरेको रहेछ । भाँक्रीलाई केही भन्न नहुने रिसायो भने मार्न पनि सकिन्छ भनेर तर्साई राखेको हुँदा गाउँवासी डराउँदा रहेछन् । ती महिलालाई डराउनु पर्दैन जनताको सेवाको निमित्त यो कार्यालय रहेको हो । भाँक्रीको शेषी के गरे भर्ष भनेर सोधनी गर्दा भाँक्रीले पालिरोखको जट्टा फुकालिदिने अर्को उपाय उसको हातमा लगाइराखेको चाँदिको बाला (चुटी) फुकालिदिने उपाय बताइन् । पियन पठाउँदा भाँक्री नआएकोले प्रहरीद्वारा ल्याइयो । सदरमुकाममा पुग्दा भाँक्रीलाई राम्रो व्यवहार गरेर भाँक्री विद्या सिक्ने मनसायले बोलाउन पठाएको हो । भाँक्री विद्या जान्नुको लागि के गर्नु पर्दछ, के मन्त्र जप्नु पर्छ भनेर सोधेकोमा पूजा गर्नु पर्छ अरु थाहा छैन भन्यो । त्यसपछि आफू पनि भाँक्री हुनको निमित्त जटा कति लामो पाल्नु पर्ने नाप्नु पन्यो भन्दा अलि अकमकियो । एकजना पिएनलाई फुटद्वारा जटा नाप्न निर्देशन दिएँ । जटा फुकालेर नाप्दा २ फुट लामो रहेछ । त्यसको चाँदिको बाला फुकाल्न लगाई आफूले लाएर फिर्ता दियो ।

यति भएपछि भाँक्रीको सातु गयो । अनि गाउँवासीको बोका, कुखुरा, हाँस आदि लिएर दुःख दिने छैन भनेर कागजमा सही गराई फर्काइयो ।

२०२७ सालतिर सदरमुकाम खलङ्गमा पत्यार नहुने खोल्साबाट पानी बगेर बाढीपेडित भयो । जनतालाई अनाज अभाव भई दुःख भयो । रातमा नै सरकारी गोदाम खोली बासको व्यवस्था गरी त्यही भएका चामल निःशुल्क वितरण गराइयो । बाहिरबाट आउने बाटो बन्द भई बजारको भाउ बढाइयो । एकजना व्यापारीसँग सय बोरा जति चामल भए पनि छैन भनेर विक्री नगरेको सुराक सुनिएकोले त्यो व्यापारीलाई बोलाउन पठाएँ । बुझ्दा आफूलाई खानको लागि मात्र छ विक्री गर्नलाई छैन भन्यो । कुराकानीबाट नमानेपछि प्रहरीसहित स्वयम् सेवक पठाई गोदाम फोरेर सुपथ मुल्यमा चामल वितरण गराइयो । यो कुरा अञ्चलधिसलाई आकासवाणीद्वारा खबर गरेकोमा धन्यवाद दिएर ल्यायो । दार्चुलाका जनताले पारी भारतको घार्चुलाको बजारबाट २/३ किलोको चामल खरिद गरी ल्याउने गरेकोमा आपतको सो बखतमा रोकिदियो । सबडिष्ट्रिक्ट मेजिष्ट्रेड सम्पर्क राख्दा मेजिष्ट्रेटले रोक्ने निर्देशन दिएकोले रोकेको हुँदा छोडन नमिल्ने भन्नुभयो । पिथौरागढमा गई मेजिष्ट्रेडलाई भेटे । पहिले त मान्नु भएन । दार्चुला दुर्गम पहाडी भएको र बाढी पीडितको अवस्थामा बाटो बन्द भएर मात्र अनाज नपुग हुनआएको हो । नेपालको तराई भागमा चामल प्रशस्त छ । यसको पहाडबाट पनि चौपायामा, दाउरा, गुँड आदि भारतको घार्चुलामा सप्लाई गरिराखेको हो । अहिलेको बाढी पीडितको अवस्थामा अलि अलि चामल घार्चुलाबाट नेपाल दार्चुलामा लग्ने गरेको रोकिदिनु भएन भनेर अनुरोध गर्दा बल्ल छोड्ने आदेश दिनु जनतालाई आपत परेको बखत सेवा गर्नु नै धर्म हो । यस्तो अवसरमा कतै व्यापारीले नाजायज फाइदा लिन लाग्दा शुद्ध वित्तले जवरजस्ती पनि गर्नु पर्दैरहेछ ।

उस बखत यस जिल्लाको समस्या मध्येमा एक रक्सीको प्रचलन रहेछ । भारतको घार्चुला सैनिक क्षेत्र भएकोले त्यहाँ मद्यापानको व्यापार गर्नु हुँदैन । नेपालतिरबाट आईमाईहरूले रबरको पटुका लगाएर रक्सी लुकाई लगेर कालो व्यापार गरेको बुझिन्छ । बडादैशैको विदामा जिल्लाको दुर्गम ग्रामीण क्षेत्र भ्रमण गर्ने कार्यक्रम गरेकोमा सिडिओ बाहिर गयो भने सदरमुकाममा दशै भरी रक्सीबाजहरूले उपद्र गर्ने कुरा सुनाइयो । यस विषयमा नियन्त्रणको निति छलफल गरेर वर्गीय संगठनहरू र विद्यार्थीहरूको एक दल रक्सी पार्ने घरघरमा छड्के जाँच गर्न पठाइयो । कतै आगो बालेर रक्सी

पारिरहेको कतै गुँड सखर मिसाएर जमाइराखेको कट्का टिन फेला पारियो । ती टीनहरू जम्मा गर्दा ९६ टीन भएकोले सबै महाकाली नदीमा खन्याउन लगाइयो । रक्सी पार्न २/३ हप्ता जति कुहाउन समय लाग्ने भएको हुँदा यसपालिको दशैमा रक्सीबाजको चहल पहल उपद्रव नहुने भयो भनेर जनताले हर्ष मनाए ।

भारतको घार्चुलाका मद्य निषेधित क्षेत्र भएकोले त्यहाँका मानिसहरू मद्यापान गर्न नेपालको दार्चुला आउने गर्दछन् । एक आइतवारका दिन घार्चुलास्थित सबडिष्ट्रिक्ट मेजिष्ट्रेडका हेडकर्क दार्चुलामा आएर मद्यापान गरेपछि मातेछन् । अनि जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा आई हल्ला खल्ला मचाएको थियो । पहिले त मिजानसले कुरा गरी पठाइदिएको थियो । तर एकछिनपछि ढलमल गरेर फेरी आयो । अटेरी गरेको दुनाले स्वास्थ्य यिकित्सक बोलाई मादकपदार्थ सेवन गरिआएको जाँच गराई प्रमाणित रिपोर्ट लिइयो । निजलाई आप नेपालको कट्ठा चाखिए भनेर प्रहरी कार्यालयमा थुन्न लगाएँ । भारतको हेडकर्कलाई थुनेपछि जिल्लाका माननीय आएर घार्चुलामा हलचल भयो । जरिवाना गरेर भए पनि छोडिदिनु पन्यो भन्नुभयो । माननीयको कुरा सुनेर छुटकारा गन्यो भने प्रशासनको महत्त्व नै हुँदैन, भोलि विहान सबैरे छोडिदिन्छु भनेर अडडी लिएँ । रक्सीबाजलाई यसरी सजाय गरेको सुनेर एक दिन सबै डिष्ट्रिक्ट मेजिष्ट्रेट भेटेको बखत वहाँले आपने अच्छा किया भन्नुभयो ।

भ्रष्टाचारको मामलामा महेन्द्र नगरमा थुनिराखेका भुपू प्रधानपञ्च विष्णुदत्त अवस्थी नेताको भनसुनबाट विना धितो तारिखमा छोडेपछि दार्चुलामा आएर मलाई भेट्न आयो । आफ्नो काल कर्तुतबाट आफूलाई कारवाही गरिएको हो । अबदेखि भूल गर्ने छैन भनेर प्रायश्चित गरेर सुधार हुने प्रण गर्नुभयो । यथार्थ रूपमा बुद्ध्वर्मको दूलो मनसाय भनेको अकुशल मार्गमा जानेलाई सम्भाई बुझाई आवश्यक परे कारवाही गरी कुशल मार्गमा ल्याउनु हो । अंगुलिमालले कैयौ मानवको हत्या गरेपनि बुद्धको शरणमा आई सुधारात्मक दृष्टिकोण अपनाई सफल मनुष्य जीवन बिताए भन्ने उदाहरण उल्लेखनीय छ । माथिका विष्णुदत्त अवस्थीले पनि मनोभावना परिवर्तन गरी भूल स्वीकार गरेर प्रायश्चित गर्नुभएपछि वहाँसँग मैत्री भावनापूर्वक व्यवहार गरेको अनुभव व्यक्त गर्ने अवसर पाएको छु ।

(सन्दर्भ श्रोत: आर्य शान्तिदेव विरचित बोधिचर्यावता : अनुवादक नारायणप्रसाद रिजाल । साथै सान्दर्भिक विषय पनि सम्मिलित छ ।)

'संकटपात्रि' नै सहजता'

शुभरत्न शाक्य

"संकटग्रस्त धर्म" भन्ने शीर्षकमा आनन्दभूमिमा लेख एउटा लेखेको हिजोअस्ति जस्तो लाग्छ । धेरैले मलाई व्यक्तिगत रूपमा भेटेर स्पष्टिकरण मागेर घरपरिवारले समेत निल्नु न ओकल्नु पारेर तर्क गरे "तिमीले भन्दैमा हुन्छ?" कति कुरामा म आफै नर्भस भई पछि फुर्सदमा कुरा गरौला भनेर तारैँ । अचम्म छ हाम्रो नेपाली समाज, प्रायः मानिसहरू पत्रकारिता विषय लिएर पढ्छन्, प्लस टू, स्नातक, स्नातकोत्तर पास गर्छन् । तर प्रतिक्रिया एउटा पनि लेर्ख्दैन् । खाली कुराकानी मात्रै गर्छन्, कलम चलाउने जाँगर नै चलाउँदैनन् । तर आजकल संसार नै सञ्चारको भएकाले "आनन्द भूमि" पत्रिकामा प्रतिक्रिया लेख्न नभ्याए पनि फेसबुकमा प्रतिक्रिया दिइहाल्छन् । "संकटग्रस्त धर्म" भन्ने लेखमा मैले बुद्धधर्मसम्बद्ध गुरुहरूमा भएको अर्धसामन्ति प्रवृत्तिको विरोध जनाउँदै छुनौतीको सामना गर्न जाँगर चलाउनु पर्छ भनेर मुद्दा उठाएको थिएँ । त्यस लेख छापिए लगतै धेरै भन्तेहरूसँग फेसबुक धम्म-साकच्छा चल्यो साकच्छामा भएगरेका कुराकानीका केही भलक संकटपात्रि नै सहजता भन्ने शीर्षकअन्तर्गत आफूलाई यसरी पस्कने जमर्को गरिरहेको छु ।

भन्ते: तिमी विहारमा जाने होलानी होइन? म पनि जान्न होला । यहाँ बच्चाहरू छन् । छोड्न मिल्दैन । फेरि उत्ता गयो कि ढिला हुन्छ । फर्किन ।

शुभरत्न: श्रामणेर भन्तेहरू कति जना हुनुहुन्छ, तपाइँको विहारमा ?

भन्ते: दस जना ।

शुभरत्न: साधु ! साधु ! साधु ! धेरै राम्रो भयो । श्रामणेर भन्तेहरू धेरै बनाउनुभएको धेरै राम्रो लाग्यो ।

भन्ते: हिम.....कोशिस त जारी छ, बुद्धधर्म प्रचारमा तर खोइ के हुनु हो, यिनीहरू मध्येमा कति जना टिक्ने हो र कति जना भान्ने हो ।

शुभरत्न: भन्ते मेरो विचारमा तपाइँहरूले कस्तो मनमा राख्नु पर्छ भने यो बच्चाहरू भनेको हाम्रो धर्म सँस्कृतिको रक्षाको लागि हो । उनीहरू झेसमा भए पनि झेस छोडेपनि.....हाम्रो धर्म र संस्कृतिको रक्षाको लागि

- अहिले हाम्रो धर्मको प्रमुख समस्या नै बच्चाहरू भन्ते बनेर पढ्ने अनि पछि चीवर छोड्नेजस्तो ठान्छन् । वास्तवमा बुद्धको विचारमा भन्ने हो भने यो कुरा गलत हो । सूत्रपिटकअन्तर्गत मजिफमनिकायमा भनिएको छ "धेरै भिक्षुहरूको संख्या बढ्नु र विद्वान्हरूको संख्या बढ्नु बुद्धधर्मको विनाशको कारण हो ।" भिक्षुहरू गुणात्मक रूपमा धेरै संख्या बढ्नु त धेरै राम्रो कुरा हो । तर संख्यात्मक रूपमा मात्रै धेरै हुनु गुणात्मक रूपमा धेरै थोरै मात्र हुनु संकट उत्पन्न हुने विनाशको कारण बन्नसक्ने कुरा भगवान् बुद्धले आजभन्दा २६०० वर्षअगाडि नै भन्नुभएको थियो ।

काम लाग्ने भयो धार्मिक व्यक्तित्व भयो भने पुग्छ भनेर मनमा राख्नु पर्छ ।

भन्ते: तिमीले सोचेको र तिम्रो दुई शब्द, अमृतभै मेरो मनभित्र पस्योतिम्रो कुरा साँचो हो । तर पनि आजभोलि धेरै जसो बच्चाहरूको मनमा र आमाबाबुको मनमा के हुन्छ भने बच्चाहरूलाई पढाउने, अनि चीवर छोडाउने, त्यै भएकोले कसैको ठेगाना छैन । मेरो त ठेगाना छैन, के हुन्छ भनेर ।

माथिको संवादमा भन्तेले मेरो विचारको त प्रशंसा गर्नुभयो तर उहाँले साँच्चै मैले भन्नखोजेको कुरा बुझ्नुभएन जस्तो लाग्यो । अहिले हाम्रो धर्मको प्रमुख समस्या नै बच्चाहरू भन्ते बनेर पढ्ने अनि पछि चीवर छोड्नेजस्तो ठान्छन् । वास्तवमा बुद्धको विचारमा भन्ने हो भने यो कुरा गलत हो । सूत्रपिटकअन्तर्गत मजिफमनिकायमा भनिएको छ "धेरै भिक्षुहरूको संख्या बढ्नु र विद्वान्हरूको संख्या बढ्नु बुद्धधर्मको विनाशको कारण हो ।" भिक्षुहरू गुणात्मक रूपमा धेरै संख्या बढ्नु त धेरै राम्रो कुरा हो । तर संख्यात्मक रूपमा मात्रै धेरै हुनु गुणात्मक रूपमा धेरै थोरै मात्र हुनु संकट उत्पन्न हुने विनाशको कारण बन्नसक्ने कुरा भगवान् बुद्धले आजभन्दा २६०० वर्षअगाडि नै भन्नुभएको थियो । विदुर नीतिमा भनिएको छ "यो कार्य गर्दा मलाई के लाभ हुन्छ र नगर्दा के हानी हुन्छ

भन्ने सम्पूर्ण कुरा सोचविचार गरेर मात्र के गर्ने के नगर्ने भन्ने निष्कर्षमा पुग्नु पर्दछ । कुनै प्रयोजनका लागि गरिने कार्य थालुभन्दा पूर्व त्यसको प्रयोजनका विषयमा सोचविचार गर्नु पर्दछ । अपेक्षित उद्देश्यको पूर्ति कुन उपायद्वारा हुन सकदछ भन्ने विषयमा राम्रोसँग सोचविचार गरेर मात्र कार्य प्रारम्भ गर्नु पर्दछ । हतारमा र विना सोचविचार कुनै पनि काम गर्नु हुँदैन धैर्यवान् व्यक्तिले सर्वप्रथम कार्यको प्रयोजन र त्यसको फलमाथि राम्रोसँग सोचविचार गरेर मात्र उक्त कार्य गर्ने या नगर्ने भन्ने निष्कर्षमा पुग्नु पर्दछ ।

यस माथिको नीतिलाई अंगालेर कुरा गर्ने हो र माथि बुद्धले बनाउनुभएको कुरालाई आत्मसात गर्ने हो भने बौद्धहरू संख्यात्मकभन्दा पनि गुणात्मक, प्रज्ञाधिकभन्दा श्रद्धाधिक हुँदा कम संकट आउने र विनाशको घटना नघट्ने आंकलन गर्न सकिन्छ ।

अर्को एउटा संवाद पनि प्रस्तुत गर्न चाहन्छु ।
शुभरत्नः “नेपालमा धम्पपद कण्ठाग्र आउने उपासकहरू बनाउनुपन्यो ।

भन्ते: “आवश्यक छैन । पहिला पहिला आवश्यक थियो कण्ठाग्र गर्ने परम्परा छ । तर एउटा मात्र गाथा आउने भएपनि जीवनमा उतार्नु त्यसमा असुभाविक ज्ञान हुनु ढूलो कुरा छ ।”

यस संवादमा जुन कुरा भन्तेले भन्नुभयो त्यसमा मलाई धैरै राप्रो लाग्यो । मलाई धम्पपदको यमक वग्गको सबै गाथा र अर्थ कण्ठ आउँछ । तैपनि मलाई कसैले गाली गन्यो, कुट्यो भने त्यसलाई सम्भी सम्भी लामो समयसम्म रीस पालिराख्ने बानी छ । भन्तेको कुराले मेरो आँखा खोलिदिए जस्तो भयो । ओखरको खोलभित्र ओखर हुन्छ । बाकलो खोलाभित्र खानेकुरा हुन्छ । आँखा भन्ने बित्तिकै दुबै बुझिएपनि वास्तविक ओखर खानेकुरा हो, त्यो खोल त खानेकुराको रक्षाको लागि मात्र हो । परम्परा भनेको पनि ओखरको जस्तै हो । कण्ठ गर्ने परम्परा धार्मिक किताबको रक्षाको लागि हो । वास्तविक ओखर भनेको खानेकुरा भएजस्तै धर्मलाई जीवनमा उतार्नु नै सफलता हो ।

“एकजना ठूला ध्यान गुरु थिए । उहाँ सँधे मैले के के गरे तुँला म नर्कमा जाने भएँ” भन्नुभयो । अर्का विद्वान् थिए । उहाँले “तपाईँ किन चिन्ता लिनुभएको नर्कमा पनि ध्यान सिकाउनुपन्यो नि ।” बोधिसत्त्वहरू सबै ठाउँमा गएर धर्मप्रचार गर्नु, त्यो नर्क नै किन नहोस् । दुबै जना खुसी भए । यस्ता संवाद जीवनमा भैरहनुपर्छ हालसालै पत्रपत्रिकामा केही समाचार छापियो भने “लो रक्तम” भन्ने चलन छ, धार्मिक समूहमा त्यो क्षणिक संकट वा समस्या भएपनि संकटपछि नै सामाजिक समस्यामा सहजता आउँछ । अवश्य विचार गर्नुहोला ।

सम्झनुहोस्

सुरक्षित बचत, उच्च प्रतिफल एवं सरल कर्जाको लागि राजधानी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

संस्थाद्वारा निर्धारित ब्याजदर

निक्षेपतर्फ	ब्याजदर
१. बचत खाता	९%
२. मुद्रती खाता	त्रैमासिक एकमुष्ट
६ महिना	१०.५०%
१ वर्ष	१२%
२ वर्ष	१२.५०%

ऋण तर्फ

धनजमानी	ब्याजदर
६महिने	१ बर्ष २ बर्ष
११.००%	२०.००% १८.००% १९.००%
२) व्यवस्थापन शुल्क	३.००% ३.००% ३.००% ३.००%
(भुक्तानी म्याद भित्र चुक्ता गरेमा १% फिर्ता हुने)	
३) कर्जा नविकरण शुल्क	२.००% २.००% २.००% २.००%
४) मुद्रित रसिद धितोमा प्रदान गरेको ब्याजदरमा ३.००% थप	

२ बर्ष भन्दा बढी अवधिको लागि रु २ लाख भन्दा बढी रकम राखेमा मासिक रूपमा १३.००% का दरले ब्याज प्रदान गरिनेछ ।

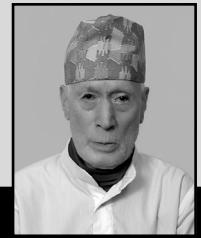
ज्येष्ठ नागरिक पेन्सन योजना प्रयोक महिना तोकिएको निर्धारित रकम प्रदान गरीने छ, साथै दशै खर्चको रूपमा एक महिना (३० दिन) बराबरको थप रकम समेत प्रदान गरीने छ र यसमा लाग्ने ब्याज कर संस्थाले ब्यहोरिदिने छ ।

राजधानी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

बागबजार, काठमाडौं ३१, फोन : ०१-४२९९२५२

दिवंगत पिताको गुणानुस्मरण : मरणधर्म र अनित्यको बोध

शिशिल चित्रकार

आनन्द-भूमि वर्ष ४१ अंक ७ को बौद्ध गतिविधिअन्तर्गत “८१ बर्षको उमेरमा निधन हुनुभएका उपासक भक्तलाल चित्रकारको स्मृतिमा सातदिनसम्म भिक्षु-अनागारिकाहरूबाट परित्राण तथा मरणानुस्मृति सम्बन्धीधर्मदेशनाकार्य सम्पन्नभएको छ” भन्ने समाचारबाट निकै भावविवृत बनाएको छ र दिवंगत पिताको सम्मरणमा केही शब्द उतार्ने प्रयास गरको छुँ ।

जीवनको मरणधर्मको सम्मरणको लागि मरणानुस्मृति भावना उल्लेख गर्नु उपयुक्त हुनेछ ।

मरणानुस्मृति

पवात दीप तुल्याय, सायुसन्तति याक्खयं ।
पर्लपमाय सम्पस्सं, भावय मरणस्सति ॥१॥

महासम्पत्ति सम्पत्ता, यथा सत्तामता इध ।
तथा अहं मरिस्सामि, मरणं मम हेस्सति ॥२॥

उत्पत्तिया सहे वेद, मरणं आगत सदा ।
मरणत्थाय ओकासं, वधको विय एसति ॥३॥

ईसकं अनिवत्तन्तं, सततं गमनुस्मुकं ।
जीवितं उदयाअत्थं, सुरियो वियधावति ॥४॥

विज्ञुवुब्बुल उस्साव, जलरासि परिक्खयं ।
घातकोव रिपूतस्स, सब्बत्थापि अवारियो ॥५॥

सुयसत्थाम पुञ्जिद्धि, वुद्धि बुझ्ढी जिनद्वयं ।
घातेसि मरणं खिप्प, कातुमादिसके कथा ॥६॥

पच्चयानञ्च वेकल्या, बाहिरज्जन्मतु पदवा ।
मरामोर निमेसापि, मरमानो अनुक्खणन्ति ॥७॥

अर्थ

१) बतास आइरहेको ठाउँमा बलिरहेको बति निभेर जानेजस्तै आयुक्ष्य भई यो शरीर पनि क्षय भएर जानेछ ।

२) जसरी महान सम्पत्तिशाली मृत्य भई गए, त्यस्तै म पनि नमरी छोड्ने होइन ।

३) उत्पत्तिको साथ सदैव मृत्य आइरहेको छ । जसरी प्राणीघात गर्नेले प्राणीलाई मार्ने मौका ताकिरहन्छ, त्यस्तै नै मृत्युले पनि मलाई लखेट्दैआइरहेको छ ।

४) एक क्षण पनि नअडी सधैभरी अगाडी बढन उत्साही बनेर सूर्य उदायपश्चात् अस्त भएकै यो जीवन पनि मरणतिर डगुर्दै गइरहेको छ ।

५) बिजुलीचम्के जस्तै, पानीमा उट्ने फोकाजस्तै दुबोका टुप्पामा रहेको पानीको थोपाजस्तै, पानीमा कोरिएको धर्साजस्तै तुरन्तै विलाएर जाने यो शरीर ।

६) यशस्वी बलवान, पुण्यवान, ऋद्धिमान हुनुभएका बुद्ध, प्रत्येक बुद्धलाई समेत मृत्युले क्षय गन्यो भने म जस्तोका विषयमा के भन्नु ।

७) जीवनको आरक्षाको निष्ठि चाहिने आहारादिप्रत्यय समेत विकल (विरुप) भएर जाने, बाहिरका शस्त्र आदि अनि आध्यात्मिक रोग आदि उपद्रवद्वारा नाश भएर जाने आँखा चिम्म गर्न नपाउँदै क्षणक्षणमा रूपादि इन्द्रियहरू मरण हुँदैगइरहेको यो शरीर भनिकन मरणानुस्मृतिभावना बृद्धि गनुपर्दछ ।

(साभार: भिषु ज्ञानपूर्णिक “धर्माचारिय” द्वारा सम्पादित तथा अनुवादित, परित्राण-सूत्र : शील-प्रार्थना, त्रिरत्न-वन्दना)

बाल्यकालको संभन्ना :

मानव इतिहासमा विभिन्न स्थानहरूमा विभिन्न प्रकारले पूजाआजा गर्ने श्रद्धा व्यक्त गर्ने तौरतरिका थिए र बुद्धकालीन अवस्थामा पनि यस्तै थियो । भगवान् बुद्धले सिंगालपुत्रलाई आमाबाबुको पूजा गर्ने तरिकाअनुरूप ६ दिशाको पूजागर्नेमा पूर्व दिशमा आमाबाबु पर्ने र आमाबाबुलाई ५ प्रकारले सेवा गर्नुपर्न उल्लेख गर्नुभएको छ । आमाबाबुले मलाई पालनपोषण गरेका हुँदा मैले पनि पाल्नु पर्दछ, कर्तव्य पुरा गर्नुपर्दछ, कूलवंश कायम गर्नुपर्दछ, अंश बढाउनु पर्दछ तथा अंश लिन योग्य हुनुपर्दछ तथा मृत पूर्वजहरूको पूण्यको लागि श्रद्धापूर्वक दान दिनुपर्दछ । त्यसेगरी आमाबाबुले सन्तानहरूलाई पापर्कम गर्नबाट बचाई पूण्यकर्म गर्न लगाउने, शिल्पविद्या सिकाउने, योग्यजीवन साथी खोजिदिने र समय हुँदै सम्पत्ति हस्तान्तरण गर्दछ ।

सिंगालवादलाई संस्मरण गर्ने क्रममा बाल्यकालमा बुबाले दिनुभएको लालनपोषण, शिक्षादीक्षा, संगतलाई केही सम्भन्ना गर्न उपयुक्त ठान्छु । बुबाले चलाउनुभएको पेशा, दोकानदारीमा बाल्यकाल, युवाकालमा केही वर्ष बिताएको र

केही घटनाहरु अभ्याद आउँछ । तत्कालीन समयमा साँझ बुबाका साथीहरु दि. हर्षनारायण, दि. केदार श्रेष्ठ, दि. सत्यनारायण आदि पसलमा आउनुभई विभिन्न विषयमहरुमा चर्चापरिचर्चा-राणाकालीन समय, दरवार, सहिदहरु, महात्मागान्धी, जवाहरलाल नेहरु, यजप्रकाशनारायण, विपि. हिटलर, लेनिन, विश्वयुद्ध र राजनीति बारे छलफल गर्नुहुन्थ्यो । त्यस समयमा नेपालमा निजी पत्रिकाको प्रचलन थिएन र भारतीय पत्रिका किन्न नयाँ सडकमा गएर त्याउने त्यसैमा सबैले छलफल गर्ने र सोहीबाट आफूमा पत्रिका पढ्ने बानी भएको थियो । ती क्षणको संगतलाई जीवनको अमूल्य संपत्तिको रूपमा लिन सकिन्छ र त्यस हिसाबले दि. पितालगायत संबैप्रति नतमस्तक हुन्छ । त्यसैगरी जीवनको उतारचढाव, सुखदुःखको अनुभूति गर्दै केही वर्ष पसलमा विताएको क्षणबाटै शील्पविद्या सिकेको, विभिन्न व्यक्तिहरुको संगत व्यवहार सिकेको बखतको रूपमा चित्रण गर्न सकिन्छ ।

अस्पताल :

चित्त धेरै प्रकारका छन्, केही कुशल र केही अकुशल चित्त । कुशल र अकुशल चित्तबाट नै व्यक्तिको शरीर, वचन, मनद्वारा गरिने कार्य हुने गर्दैन् । चित्त १२९ प्रकारको हुन्छ र व्यक्तिले दैनिक जीवनमा आफूले गर्ने कार्य कुशल हो वा अकुशल हो भनी छुट्याउनु गाहो हुन्छ भने जीवनका विभिन्न क्षेत्र आदिमा हुने वादविवाद, छलफल पनि यसैबाट प्रेरित हुनु अस्वाभाविक होइन ।

बुबाको स्वास्थ्य २०७० सालको सुरुवातमहिनासम्म सामान्यभै लाग्दथ्यो तर असारदेखि केही असहज स्थिति देखापन्न्यो । केही विरामी भएको अवस्थामा किलनिकमा जाँचपश्चात् अस्पताल लानुपर्ने सुभावअनुरूप एउटा अस्पतालमा भर्ना गरियो र पाँचदिनमा घर पनि फर्काइयो । केहीहप्ता ठिकैभै लागेको थियो तर निको भएन, पछि पुनः अस्पतालमै उपचारको क्रममा निधन हुनुभयो । अस्पतालको बसाईमा डाक्टरहरुको विभिन्न भनाई, घरपरिवार सदस्यहरु बीच विरामीको अवस्था बारे चर्चा, औषधी, आइ. सियु, घर फर्काउने, नफर्काउने, राम्रोनराम्रो अवस्था, खानापिनाको बारेमा छलफल, वादविवाद आदि सबै चित्तको भिन्नताको कारणले भएको होइन र?

विभिन्न स्थानबाट विभिन्न उमेरका भिन्नभिन्न प्रकारका रोग, यावत तरिकाको उपचार, विरामी कुर्ने ठाउँमा हुने भिन्न प्रकारको कुराबाट समाजको आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिक, स्वास्थ्य आदिको विकाराल अवस्था चित्रण गर्न प्रयाप्त हुन्छ । कसैले सामाजिक, पारिवारिक समस्याको कारणले विषसेवन गरेको; कसैको युवाअवस्थामै मुटुको समस्या; कसैको सही खबर नभएर भोजपुरदेखि मुटुको समस्या भनी मुटुको

अस्पतालमा ल्याएको तर त्यहाँबाट फोक्सोको समस्याभनी हालको अस्पतालमा पठाएको, यदि यसो हो भने भोजपुरबाट विराटनगरमै जान्थे (आर्थिक र अन्यकारणले पनि किफायती हुने) किन काठमाडौं आउनुपन्यो भनी चिन्ताव्यक्त गरेको; कसैको अस्पतालमा निकै दिन राखिसकेको तर निको पनि हुँदैन, डिस्चार्ज पनि गर्दैन, आर्थिक समस्याले चिन्तित बनाएको; त कसैलाई यहाँबाट हुँदैन भनी अन्तिम अवस्थामा अर्के अस्पताल रीफर गरेको मा यदि त्यहाँ पनि निको हुँदैन भने घरै लैजान्नु भनी लगेकोमा बाटोमै निधनभएको खबर पनि सुनियो । यस्ता घटनाहरु समाजको केही प्रतिविष्व मात्र हुन्, वास्तमा जरा, व्याधि, मरण (जन्मनु, मर्नु, रोग) प्रियसँग विछोड, अप्रियसँग मिलन, चाहेको जस्तो नहुनु, नचाहेको भझरहनु आदि नै दुःख हुन् र समग्रमा पञ्चस्कन्धमा आशक्ति नै दुःख हो भनी दुःखको कारण, निवारणको बाटोमा (चारआर्यसत्य बुझी) लाग्नुको विकल्प कुनै अन्य बाटो हुन सक्दैन । यही प्रयास गर्नु नै मानव जीवनको मूल मर्म हो भनी शिक्षा लिन अति आवश्यक छ ।

केही याद :

घरमा हुँदा बुबाले सोध्ने केही कुरा अभ्याद आँउछ—मुहार फरक भएको हो र?....त्यतिको समय गइसक्यो निको हुँदैन कि क्याहो?....अफिश नगए पनि हुँदैन?....सुले हो....यसरी मन पर्दैन । यी सम्भन्नाहरु निकै पिडादायी छन् र अब पुनः सुन्नु नपर्ने दारूण अवस्था छ । यसै ऋममा आइ. सियुमा हुँदा छोरीलाई टाउकोमा हातले सुसुच्याएको, मलाई हात हल्लाई निको हुँदैन भनी ईशारा गरेको, घर जाने ईच्छा गरेको पनि स्मृतिको पानामा रहिरहने नै भयो ।

समर्पण/कृतज्ञता :

यो लेख दि. पिताको नाममा समर्पण गर्दछु- जसले हामीलाई शिक्षादीक्षा, लालनपालन, संस्कार, संगत, व्यवहार दिनुभयो । यसरी नै कृतज्ञता व्यक्तगर्दछु- आनन्द-भूमि पत्रिकाका सम्पादक एवं प्रकाशन संयोजक कोण्डन्य भन्तेलगायत आनन्दकुटी विहारसंस्था परिवारलाई, जसले मेरा लेखहरु निरन्तर रुममा प्रकाशन गरिदिनुभयो र अभ्यास ४१ अंक ७ को बौद्ध गतिविधिअन्तर्गतको समाचारप्रति विशेष साधुवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

अन्त्यमा :

बतास आइरहेको ठाँउमा बलिरहेको बति निभेर जानेजस्तै आयुक्षय भई यो शरीर.....आँखाचिम्मगर्न नपाउँदै क्षणक्षणमा रूपादिइन्द्रियहरु मरण हुँदैगइरहेको यो शरीर भनिकन मरणानुस्मृतिभावना बृद्धि गर्नुपर्दछ ।

सबैको मंगल होस् !

आनन्दभूमि

- पुरन बहादुर शाक्य, तानसेन

सबै प्राणीको मन जिल्सक्ने, सबैको चित सफा राख्ने आनन्द तिमी ।
कस्तो भूमिमा जन्म लियौ, सधै सर्वदा सम्झना आउने तिमी ॥
आनन्द तिम्रो गरिमा धेरै, गनेर, भनेर साध्य छैन यहाँ ।
यो भूमिमा जन्मिएर शान्तिको पाठ सिकाउने तिमी ॥

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक, नाम तिम्रो 'आनन्द-भूमि' ।
बुद्धको ज्ञान, पथ-प्रदेशक, भएर बाँचेको तिमी ॥
यही माटोमा जन्मिएर, ज्ञानको रश्मि 'आनन्द-भूमि' ।
'आनन्द-भूमि', बौद्ध-भूमि आहा ! कति प्यारो 'आनन्द-भूमि' ॥

यो भूमिमा सर्व प्रथम, ज्ञानको ज्योति फैलाउने तिमी ।
असंख्य मानवको हृदयको बीच, बाँचिरहेको तिमी ॥
तिम्रो आनन्दको रस-पानले, सबै प्राणीको कल्याण हुन्छ यहाँ ।
तिमीलाई एकपल नपाउँदा, हृदय विराग हुन्छ यहाँ ॥

४९ औं बसन्त पार गर्दैछौ, धेरैको मन-मस्तिष्क जिल्सफल भयौ ।
यो मनमा अमित छाप पार्न सक्यौ, सबैको आँखामा छाइसक्यौ ॥
अभ पनि तिमीमा नौलो नयाँ जोश छ, तिमी बिना यो जीवन बेकार छ ।
तिम्रो आगमनले सबै प्राणीको हित र उपकार छ, धन्य छ 'आनन्द-भूमि' ॥

प्रज्ञानन्द, शाक्यानन्द, अमृतानन्द, जस्ता मानव जन्मिएर यस भूमिमा ।
हाम्रो पौरख, हाम्रो गौरव, आनन्द जन्मियो यस भूमिमा ॥
के शब्दले वर्णन गर्न ? शब्द नै छैन यो मनको-भूमिमा ।
धन्य छ आनन्द-भूमि तिमीलाई, लाखौं-लाख बाँच यो बुद्ध-भूमिमा ॥

अत्तानं एव पठमं - पटिरूपे निवसये ।

अथञ्जम'नुसासेय्य- न किलिसेय्य पण्डितो ॥

अर्थात् : आफूलाई नै पहिले उचित स्थानमा राख, अनिमात्र
अरुलाई उपदेश गर, यसरी न्यवहार गर्ने पण्डितको चित्तमा
क्लेश (दुःख) भित्रिदैन । - धम्मपद, १५८

मिलन बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेड

हवनाछैं, पाको, न्यूरोड, काठमाडौं ।

फोन: ४२३१०३६, ४२२२०६५, फ्याक्स : ४२९६१६७

मेरो कथा एक व्यथा

- राज शाक्य, ल. पु.

छोरा बुहारीका स्वार्थ आँधीले
उडाई मलाई थचारी दियो
बिल्डिङ्ग निवासदेखि पाटीमा
भाग्य भन्नु या कर्मफल मेरो
कंकाल तन बुढेस काललाई
होम गर्नुपन्यो पीडानिमा ।

बैशले कुब्रो कमाई नहुने बुढो
हुँदा रहेछ छोरा बुहारीलाई गाँडो
खून-पसिना बगाई हुर्काएको छोरोलाई
पर्दारहेछ गाहो एकछाक खुवाउनलाई
सत्यवचन बोल्दा चुगली गर्छ बुहारी
बनाइदियो त्यसैले छोराले भिखारी ।

पञ्चस्कन्धको यो काया ढाक्न
छ पञ्चपाल परेको एक वस्त्र
पुष-माघको शीत सामना गर्न
या आषाढको धड्कन भरी भेल्न
नभई कुनै अन्य साधन धन
बाध्य छु भुतुक्क भिजी काँज ।

सुखद् लाग्यो तन-मनमा पहिला
हरियाली बसन्त श्रुतको आगमनमा
सारविहिन भयो त्यही वसन्त ऋतु
पीडित तन-मन यो बुढेसकालमा
असमर्थ भएँ नित्य जान भिक्षाटनमा
साँचै सबै रहेछ अनित्य अस्थिर जगमा ।

मुसा कुद्ध जब जब पेटमा
खोज्दछु खाद्य, भिक्षापात्र भोलामा
दुई दिन पुरानो रोटीको टुक्रा
खान्छु कक्रकक परेको विवशतामा
तब सलल आँसु बहन्छ यादले
नरम-गरम रोटी खुवाउने आमा ।

यो जिन्दगीको खेल कस्तो उदेकको
विगत जीवनको रगीन यादले
दुःखाग्नि राप बढाइदिन्छ अहिले
पीर चित्तकार सुन्ने कोही नहुन्दा
आफै 'आह' प्रतिध्वनी भई आउँदा
अंगाल्न मन लाग्छ आत्महत्यालाई सदा ।

भन्नन् ईश्वर हो सृष्टिकर्ता
सारा प्राणीका जीवन दाता
तर कसैलाई दिए सुनको चम्चा
कसैलाई छैन एक सिन्का तिन्का
ईश्वरै छ यति अन्यायी निष्ठुरतम
भने, गर्लै म कसको विश्वास भरोसा ।

दुःख पीडा सन्ताप व्यथाले
डढेलो लागेर मुटु कलेजा
भयो कोइला तर भष्म हुँदैन
भष्म भझादिए पार हुन्थ्यो
कष्टतादेखि यो तप्त जीवन
हुनुपर्ने थिएन बिन जल मीन ।

तर जल्छ अविरल जलिरहन्छ
तड्पाउँच छटपटाउँच निरन्तर
असिम असहय ताप वेदनामा
न बाँच्न सक्छु न मर्न सक्छु
जलिरहनु छ मूढा सरी
नगएसम्म प्राणपर्खेरु उडी ।

डढेलोबाट मुछिएको कालो आँसु
टपटप भर्छ बोकी तीतो उष्णाता
बढिरहेको प्रतिक्षण वेदना-कष्टता
बगेर जाला कि नी दर्द व्यथा
कालो आँसुमा कलम डुबाई
लेखे मैले यो कविता ।

संयमित व्यवहारया प्रभाव

क्र मोनिस कवाचार्य, “परिति सद्गम्म कोविद”

शील, समाधि व प्रज्ञाया क्षेत्र जुयाच्चंगु भगवान् बुद्ध्या धर्मय संयमया तःधंगु महत्व दु । संयमया साधारण अर्थ मनयात थःगु वशय तयेगु खः । वशय तयेगु धायेवं उत्पन्न जुयाच्चंगु मानसिक धर्मतयेगु वेग लिसे बगे जुयामवंसे उगु धर्मतयेत यथाभूत स्वं खके फैगु खः । उकिं संयमया अर्थ होस्थूर्वत्त स्वयेगु खः न कि वैतसिकतयेत दमन यायेगु कुतः यायेगु खः । संयमया थ्व भावयात त्वःमंका मानसिक धर्मतयेत दमन यायेगु स्वयेवं मनय द्वेष सिवाय मेगु उत्पन्न जुइ फैमखु । थुकिं ला छुं लाभ काये फैमखु बरु लिखतं द्वेषया गालय कुरुं वना दुर्गती पतन जुइमाली । हानं संयम यायेगु धैगु छुं देखावटी खं मखु । मेपिन्त क्यनेया लागी सुं गुम्ह व्यक्तिं संयम यानागु भाव व्यक्त यात धाःसा उजाम्ह ढोङ्गि जुइ, पाखण्डी जुइ । वस्तुतः थथे यानाः न इच्छित फाइदा लाभ याना काये फैमखु । थुकथं दमन व पाखण्डया निगु अन्त्यात तोता वित्तयात उखें थुखें चाःहीके मविकेत याइगु सम्यक् कोशिस हे संयम खः ।

संयमया विभिन्न चरणत दु । प्राणीघात यायेगु, खुया कायेगु र व्यभिचार यायेगु धैगु शरीरं जुइफुगु स्वंगु अकुशल कर्मतपाखें बचे जुयाच्चेनेगु कायिक संयमया आधारभूत तह खः । अथे हे वचनया क्षेत्रय न मखुगु खं मल्हायेगु, चुगली मयायेगु, कडा वचनया प्रयोग मयायेगु व व्यर्थया खं मल्हायेगु धैगु प्यंगु व मनया क्षेत्रय व्यापाद र मिथ्यादृष्टिपाखें तापानाच्चेनेगु धैगु निगु आधारभूत संयमत दयाच्चन । संयमया थुपि आधारभूत पक्षत श्रावक तथा प्रवर्जितपिनिगु जक कर्तव्य मजूसे गृहस्थ उपासक-उपासिका तथा सम्पूर्ण मानव जगतया मानवीय कर्तव्य नं खः ।

भगवान् थुपि आधारभूत संयम स्वयां छगू तह च्चयलाःगु संयमया बारे न उपदेश बियाबिज्याःगु दु गुकी इन्द्रिय संवर, प्रातिमोक्ष संवर आदि दुथानाच्चंगु दु । वस्तुतः थुपि दक्खं संवरशीलयाःगु छगू जक अभिप्राय शरीर व वचनद्वारा प्रकट जुइगु चञ्चल चित्तवृत्तियात संयम यायेगु हे खः । संयम यायेगु व्यावहारिकरूपं थाकुगु ज्या जूसां असम्भव धाःसा

पकां मखु । संयम यायेगुया प्रकट व ठोस फाइदात दु । भगवान्या जीवनकालया व अनंलिपाया ऐतिहासिक घटनात तथा भीगु हे दैनिक जीवनया अनुभवपाखें नं थुकिया फाइदाया दसू-प्रमाण बीफु ।

संयमं शान्ति प्राप्त जुइ । गुम्ह व्यक्ति संयमित जुइ, व स्वतः शान्त स्वभावयाम्ह नं जुइ । वयागु शरीर, वचन व मन थःगु वशय दयाच्चनी, चञ्चल जुइमखु । व थःया मालिक थःस्वयं जुयाच्चनी । विषयगत तृष्णाया दासत्व वयाके दझमखु । उकिं वयाके शान्ति दइ, अले आनन्द नं । थुजोपि मनूत थःजक सुखी जुइमखु बलिक थःलिककच्चंगु सम्पूर्ण लकसयात नं शान्त व सुखमय दयेकाबी । थुकीया ठीक विपरीत असंयमित मनू थः नं दुःखित जुइ अले लकसयात नं दुषित यानाबी । भगवान् बुद्धं थःगु जीवनभर संयमया भावना यानाबिज्यात अले व हे अनुरूप उपदेश नं बियाबिज्यात । वस्पोलया शान्तिप्रेमयात श्रावकसंघं जक मखुसे मेपि परिग्राजक तथा ब्राह्मणपिसं नं मनन याःगु दु । उकिं ला वस्पोल गुगु सभाय बिज्याइगु खः, उगु परिषदय तुरूत शान्ति भयेबीगु खः । न्हापालिपा ततःसकं खौं ल्हानाच्चनीपि परिषदपि नं वस्पोल बिज्याइगु इलय शान्त जुइगु खः । “भो बाह्मणपि ! शान्त जुयादिसँ । श्रमणगौतम बिज्यानाच्चंगु दु । वस्पोल शान्तिप्रेमी जुयाबिज्याः, उकी हल्ला मयाये” आदि धका सुमुक च्चनीगु खः, वस्पोलयात आदर याइगु खः । बुद्ध जक मखु वस्पोलया श्रावकसंघं, गुपिसं संयमया भाविता यानाबिज्यात, वस्पोलपिन्त नं फुक्क परिषदपिसं थथे हे सम्मान याइगु खः ।

संयमतां व्यक्तित्वया प्रभाव अभिवृद्धि जुइ । संयमित व्यक्तिया ख्वालं तेज पिज्याच्चनी । वयागु शारीरिक हाउभाउ तथा वचनय छगू प्रकारया विशेष आकर्षण दयाच्चनी । थ खौं सर्वमान्य खः कि हल्लाखल्ला याइम्ह, ययःथैं सनाजुइम्ह मनूया व्यक्तित्व स्वयां शान्त जुयाच्चनीम्ह, आवश्यक खौं जक ल्हाइम्ह व्यक्तित्व अप्वः प्रभावशाली जुइ । शरीर व वचन असंयमित व्यक्तिपि स्वयां संयमित व्यक्तियात समाजं उच्च दृष्टिकोणं स्वयेगु याइ । बुद्धत्वप्राप्तिया न्हेगु सप्ताह बितेयाना

बिज्याये धुंका महाकास्त्रणिक बुद्ध प्रथम धर्म-उपदेश वियेत बुद्धगयां सारनाथपाखे बिज्यानाच्चंबले लँय् दथुइ उपकआजीवकयात नापलाःगु खः । न्हापां खुसी नापलाःबले हे उपकआजीवक बुद्धया शारीरिक व्यक्तित्वं प्रभावित ज्ञागु खः । उकिं हे व थथे उदगार व्यक्त याःगु खः- “भो ब्राह्मण ! छंगु इन्द्रिय शान्त खनेदु । छंगु ख्वाः नं अति प्रशन्न जू । छ छु कारणं प्रव्रजित जुयागु खः? छंम्ह शास्त्रा सु खः? छन्त गुगु धर्म यः?” बुद्धया व्यक्तित्वं वःगु थव निखारता मेगु छु कारण याना मजूसे बुद्धत्वप्राप्तिया लागी वस्पोल यानाबिज्याःगु शारीरिक, वाचसिक व मानसिक संयमता हे खः । ख जा उपकआजीवकं तत्क्षण्यं हे धर्मयात थुइके मफुत, थःगु संस्कारया कारणं याना हे जुइमा तर लिपा वं नं शासनय् प्रव्रजित जुया थःगु जीवन सफल यात ।

अथे हे धर्मया खोजय् उख्ये थुख्ये जुयाच्चंम्ह भावी सारिपुत्र भन्तेन पञ्चभद्रवर्गीयपिण्ड्ये दकसिबे क्वकलिम्ह अस्सजि भन्तेयात प्रथमपटक नापलाःगु बखतय् हे वस्पोलया व्यक्तित्वं तसकं प्रभावित जुयाबिज्याःगु खः । भिक्षाटनय् बिज्यानाच्चंम्ह अस्सजि भन्तेया शरीरं उत्पन्न जुयाच्चंगु आनन्द तथा शान्तिया तरङ्गपाखे मोहित जुजुं वस्पोलया ल्यूल्यू वनाः भोजन सिधयेका थथे प्रश्न यात- “भो आवुसो ! छःपिणिगु ख्वाः तःसकं प्रसन्न खनेदु । छु उद्देश्य तया छःपिं प्रव्रजित जुयाबिज्याना? छःपिनि गुरु सु खः? छःपिन्त दकसिबे ल्वःवंगु धर्म छु खः?”¹ थुपि तरङ्गत नं शान्त व संयमित चित्तया हे उपज खः गुकिया आकर्षण-बलं उपतिस्सथेजाःम्ह ब्राह्मण भिक्षुसंघय दीक्षित जुया प्रज्ञाय् एतदग्ग प्राप्त सारिपुत्र जुइफत । आयुष्मान् अस्सजिपाखे धर्मया मात्र छगु श्लोक न्यना नं उपतिस्सं धर्मया रसयात थुइके फत अले वयागु ख्वाले नं व हे चमक, वहे तेज खने दयावल । फलस्वरूप गुबले थः आत्मिय मित्र कोलितनापं वयागु भेट जुल, परिव्राजक कोलित नं प्रभावित मजूसे च्वनेमफुत । व नं संघय दीक्षित जुया ऋद्धी एतदग्ग प्राप्त भिक्षु मौद्गल्यायन जुयाबिज्यात ।

मेगु छगु चर्चित ऐतिहासिक घटना ला सम्राट अशोककालीन समययाःगु खः । कलिङ्ग युद्ध विरक्त जूम्ह सम्राट चण्डाशोकं श्रामणेर निग्रोधया छगु जक दर्शनं मन हलुका महशुस याःगु खः । वस्पोलया दर्शन मात्रं नं आनन्दित व प्रमुदित जूगु खः । संयमया छु हे चिं खने मदुपि तीर्थकर साधुपिणिगु व्यवहारं मनय् सन्तोष काये मफयाच्चंम्ह महाराजं तापाकंनिसे वयाच्चंम्ह श्रामणेर निग्रोधया शारीरिक हाउभाउ खना चित्त प्रसन्न याःगु खः । खने मात्रं जक नं वं कल्पना यात- “न्हापा जिं खनापि साधुपिणिगु स्वभाव स्वयां थुम्ह

नकतिनिम्ह मचाया शीलसदाचार बॉलाथे चं । चित्त स्थिर ज्ञागु भाव खनेदु, इन्द्रिय चञ्चल मजू; दृष्टि नं गम्भीर जू; निश्चय नं चीधि जूसां सार धर्मयात थूम्ह थे चं ॥२ थव छगु भलक हे सम्राटया हृदय परिवर्तनया कारण जूवन अले चण्डाशोकं धर्माशोक जुइगुली सहयोगी जुल । थुजोगु शक्ति दु- संयमित व्यवहारय् ।

संयमताया थुगु शक्ति यानाः हे समाधि पुष्ट जुइगु खः अले हानं प्रज्ञा वृद्धि यायेगुली नं सहायक जुइ । उकीं ला भगवान् बुद्धं संयमताया प्रशंसा व असंयमताया निन्दा यानाबिज्याइगु खः । निवासस्थानया लागी हल्लाखल्ला याना विहारया शान्त वातावरणय् हे असर यानाच्चंपि सारिपुत्र भन्तेया ५०० शिष्य भिक्षुपिण्ठ वस्पोल विहारं पितिना बिज्याःगु खः । भगवानं द्वेष वा आवेषय् वया अथे यानाबिज्याःगु ला पककां मखु छायाधासा वस्पोलयाके द्वेष उत्पन्न जुइगु सम्भव हे मदु । कारण थुलि हे जक खः कि वस्पोलया संयमता व संवरया महत्त्वयात प्रकाशित याना बिज्याये मास्तिवःगु खः ।

संसार दुःखं मुक्त जुइगु तःथंगु उद्देश्य तया प्रव्रजित जू वःपि भिक्षुपिण्ठ संयम यायेत हौसला व प्रेरणा बीत भगवानं जेतवन विहारय् आज्ञा दयेकाबिज्याःगु दु-

“कायेन संवरो साधु, साधु वाचाय संवरो
मनसा संवरो साधु, साधु सब्बत्य संवरो
सब्बत्य संवुतो भिक्षुवु सब्ब दुक्खवा पमुच्चति ॥३

बौद्ध वृद्धाश्रमलाई सहयोग —

- १) श्रीमती रश्मिला तउजले श्रेष्ठबाट स्टीलको प्लेट ६ वटा, गिलास ६ वटा, चामल २० केजी, दाल २ केजी, फलफूल आदि प्राप्त ।
- २) युनिटी बचत सहकारी, बनेपा-६ को स्थापना दिवसको उपलक्ष्मा ब्लायन्केट ६ वटा, चामल २ वोरा, खाजा प्राप्त ।
- ३) प्रकाश श्रेष्ठ तथा हरिदेवी श्रेष्ठ, बनेपाबाट ब्लायन्केट ६ वटा प्राप्त ।
- ४) आरोग्यरत्न शाक्य, रु. १५००।- (पन्ध्रसय) ।
- ५) दिवंगत भक्तलाल चित्रकारको पुण्यस्मृतिमा शिशिल चित्रकार, मैतीदेवीबाट रु. १०००।-(एकहजार) ।

सहयोगको लागि हार्दिक साधुवाद छ ।

सहयोगार्थ सम्पर्क :

बौद्ध वृद्धाश्रम, बनेपा, फोन- ०११-६६२८४९
बुद्धविहार भृकुटीमण्डप-काठमाडौं,
फोन- ०१-४२२६७०२, ९८५९०४६१८ (अध्यक्ष)

- શરીર, વચન વ મનયાત સંયમ યાયેગુ મિં, ફુક્ક થાસય સંવર યાઝ્મહ મિષ્ટુ દવવ દુક્ખં મુક્ત જુઝી ।

પ્રસન્ન મજૂપિ મનૂતયેત પ્રસન્ન યાયેયા લાગી અલે પ્રસન્ન જૂપિન્ત અખ અખ: પ્રસન્ન યાયેયા લાગી ન થ:ગુ મન, વચન વ કર્મયાત સંયમ યાયેમા:ગુ ખ્યાત વા: ચાયેકા હે ભગવાનં સેખિય આદિ વિનયનિયમત આજ્ઞા દયેકાબિજ્યા:ગુ ખ: ।

ભગવાનન્યા શિષ્ય-શિષ્યાપિસં ન સંયમિત વ્યવહારયા મુક્તકણં પ્રશંસા યા:ગુ દુ । અનાથપિણ્ડિક મહાજનયા સુપુત્રી ચુલસુભદ્રા મિથ્યાદૃષ્ટિક કુલય વિવાહિત જુયાવંસાં થ: સસ:માજુ બાજુપિનિગુ દૃષ્ટિ પરિવર્તન યાયેત સફળ જુલ । થુકિયા લાગી વં પ્રયોગ યા:ગુ અચુક હતિયાર- "સન્તિન્દ્રિયા સન્ત મનસા" આદિ ધકા બુદ્ધ તથા શ્રાવકપિનિગુ સંયમિત વ્યવહારયા પ્રશંસા હે ખ: ।

પાલી ત્રિપિટકયા થુપિ ઘટનાત એવં છું છું ઐતિહાસિક ઘટનાત ભીગુ વ્યાવહારિક જીવનય સુલાચ્ચંગુ સંયમયા મહત્વનાં તાલમેલ મિલેયાયેત થાકુગુ અનુભવ જુઝ્ફુ, ચિત બુઝે મજુઝ નં ફુ । ધાઇપિસં ધાયેફુ કિ થ:મસિન ઇચ્છા યાનાથે લ્હાયેગુ,

**બુદ્ધકો જન્મભૂમિ રાષ્ટ્ર નેપાલમાં
સુખ-શાન્તિ ફૈલિરહોસ् ।
સમૂર્ખ નેપાલીહરૂમા ધાર્મિક
ચેતના વિકાસ હોસ् ।**

**સુનૌલો કીર્તિપુર બચત તથા ઋણ
સહકારી સંસ્થા લિ.**

નગાઉ દોબાટો, નયાં બજાર, કીર્તિપુર

સનેગુ વા અન્ય છું વ્યવહાર યાયેગુ થ:ગુ વ્યક્તિગત સ્વતન્ત્રતા ખ: અલે સંયમ યાયેગુ સ્વતન્ત્રતાયાત કુઠારાધાત યાયેગુ ખ: । તર ગુમ્હસિન સમ્યક દૃષ્ટિં પરીક્ષણ યાઝ વં બૉલાક ખની કિ વ્યક્તિગત સ્વતન્ત્રતાયા સીમા અનતક જક દઝ, ગનતક વં સુમેસ્થ વ્યક્તિયાત હાની યાનાચ્ચંગુ દઝમખુ । ઉકીં સંયમતાયા ઉદ્દેશ્ય સ્વતન્ત્રતાયા કુઠારાધાત મખુ, બલ્કી સકસિયાગુ સ્વતન્ત્રતાયા સમ્માન યાયેગુ નં ખ: । વાસ્તવય સંયમતા સભ્ય મનૂયા પહિચાન નં ખ: ।

ભૌતિક સુખયા સાધનત પ્રચુર માત્રાય દયાચ્ચંગુ થૌયા વિશવ્ય સંયમતા ગુલિં મનૂતયત પ્રાય અસભ્વ નં લગે જુઝ્ફુ । કોશિસ યાઝ્પિ સ્થો જક મનૂત ન ચિત દમન વા પાખણ્ડયા નિગુ અન્યાં લાંબનીગુ ડર દયાચ્વન । તર અથે ધાયેવં પ્રયાસ યાયેગુ હે તોતેગુ ન મૂર્ખતા જુઝી । થૌયા મનૂતયત ગુલિ સંયમતાયા આવશ્યકતા જુયાચ્ચંગુ દુ, સાયદ ઇતિહાસય હે માનવ જગતયાત ઉલિ આવશ્યકતા મજૂ જુઝ્મા । અસંયમિત વ્યવહારયા કારણ થૌં ન્હયાથાય નં અશાન્તિ વ વિધ્વંસયા મહામારી જુયાચ્વન । થુપિ ભયાનક રોગં પીડિત ભીગુ સમાજયાત નિરોગી યાયેત થૈનિસે હે ભીસં સંયમિત વ્યવહારયા વિકાસ યાના યંકેમા:ગુ ખને દુ । અસ્તુ ॥

(Footnotes)

1. પરિયતિ પ્રથમ પ્રવેશ શિક્ષા, બુદ્ધ-જીવની, લે. મિષ્ટુ અમૃતાનન્દ પાખે અનુવાદ

2. મિષ્ટુ પ્રજ્ઞાનન્દ, વિશુદ્ધિ જ્ઞાન-દર્શન, દોષો સંસ્કરણ, (કાઠમાડૌ, રત્નમાયા, ચન્દ્રપ્રભા, ને.સં. ૧૦૮૭) પૃ. ૯૪

3. મિષ્ટુ અમૃતાનન્દ (અનુ), "ધર્મપદ", છૈઠૌ સંસ્કરણ, (કાઠમાડૌ, આનન્દકુટી વિહાર ગુરી, ને.સં.૧૧૨૦) પૃ.૧૬૧

સીમાની ધૈગુ લુમંકી

- હેરારત્ન શાક્ય, યુવક બૌદ્ધ મણ્ડલ

નિઃ વિના વનાવનાચ્વન, ચા ફુનાવનાચ્વન ।
યાયેમા:ગુ પૂમવની, ધાયેમફુ આયુ ગુલિ લ્યં દની ॥

છન્હ કા:વઙ્ગુ સ્યૂસાં, છતિં હથાય મચા:સા ।
વં ગુબલે જ્યા પૂર્વકાથકી, પશ્તાય ચાયેક બ્વનાયકી ॥

ગથે છુચનય મિં કુતું વહુબલે, ભી ગુલિ ભ:ભ: ન્હુઝ ઉબલે ।
અથે હે કાલ વઙ્ગુ ચાયેકઃ, ઇલં લાંબલે ચ્વનેમા જ્યા સિધ્યક ॥

मल्ल के सुन्दरया उपन्यासया समालोचन व लंपुः थ्व पलाः - छगू इमामन्दः दृष्टि-१

कोण्डन्य, gkondanya@gmail.com

नेपाल भाषा व नेपाली राजनीतिक ख्यलय् छम्ह नांजाःम्ह अभियन्ता मल्ल के सुन्दरया च्वसां पिदंगु उपन्यास “व लंपुः थ्व पलाः” सम्भवतः नेपालभाषा साहित्य ख्यःअन्तर्गत बय् बय् जूगु मध्ये छगू उपन्यास धलखय् इवः छुयेत ताःलाःगु उपन्यास खः। उपन्यासया मान्यताकथं आवश्यक तत्त्वत, कथावस्तु, चरित्र, कथोपकथन, लक्ष, शैली व उद्देश्यसहित च्वसां छायेपियातःगु “व लंपुः थ्व पलाः” १२ द्या-११२ ल्याःपृष्ठया उपन्यास च्वंकवय् थ्यंक वक्वंचय् थ्यंक फुदंक है बना। विधागत अले भाषा-साहित्यिक ल्याखं सरर है खुसिधाः थै न्व्याः, बाः वनाच्वनीगु खुसिया व्या तब्या व चिब्या जूथै, बेकवयक व बेथा बेथा लःन्व्याः थै, नयेबले फिगः वःथै नं जू, इ ई पथै, आना न्व्यः वःथै नं जू सा समग्ररूपं चमिया चिन्तनया धरातलय् पिलूगु कथावस्तु अले सकल मिसा पात्रत व इमि दथुइ न्व्यानाच्वंगु अन्तरसंवाद सरलीकृत गद्याया कथात्मक सुबोधगम्य रूप स्याचुसे व धिसि धाः।। कथोपन्यास न कथा (बाख) न उपन्यास कृति थै नं जू, निगुलिं मिश्रितभाव नं दुथ्याः गनं गनं थ ध्रयोग व नवीनताया ल्याखं चवमिया कृति पठनीय है जू सकारात्मक मिखाय, तर आग्रह-पूर्वाग्रहसहित बनेबले वा धार्मिकद्वरताजाःगु रङ्गीन चस्मा तया बनिपित्त नसात्वंसा सकतां सा: धायेधुकाः अन्ति लूवःम्ह भन्याया ग्वालि तज्याःगु चर्चा यायेकथंकया अनुभूति नं जुयेपु। उपन्यासया नामाकरण-छंगवल है विपरीत द्विअर्थ, द्विध्वीय, द्विउद्देश्यीय लंपु कःधाना न्व्यानाच्वपि मिसा पात्रत विश्रान्ति व मुक्ता निम्ह मू प्रतिनिधित्वमूलक पात्रपि खः। तथागत सम्यक् सम्बुद्धया शिक्षायात अनुसरण यासे राग, द्वेष, मोहरहितगु लंपु कःधाना: निर्वाणगामिनी लंपुइ दिपा: मदयक न्व्यानाच्वम्ह पात्र अनागारिका विश्रान्तिया शान्तिपूर्ण लंपु अले सी म्वाइया खंयात ल्वमंकाः थःत फ्यानाच्वंम्ह, सशस्त्र जनयुद्धया मोर्चाय् धस्वानाच्वम्ह छम्ह योद्धा छापामार मुक्ता।

थुगु उपन्यास पूवंक बनेधुंका सुं गुहं बौमिपित्त नेपाल भाषा साहित्यिक विधाय जनयुद्ध कथा अले धर्म व जीवन-दर्शनयात कःधानाः छगू न्व्यु कुतः, न्व्यु पहः- नवीन सछूथनया सवाः पिजयेपु। मू पात्र अनागारिका विश्रान्ति अले विद्रोह चरित्र छापामार, मुक्ताया जीवन-दर्शन अन्तरविरोधी, विपरीत सोचया अन्तरद्वन्द्व, द्वन्द्वात्मक अन्तर सम्बन्धकथं न्व्यानाच्वंगु दु। धार्मिक चेतनायुक्त शान्तिमार्ग अले निश्चित राजनीतिक दर्शनं प्रशिक्षित छापामार सेनाया चरित्र समायोजन जुये थाकु धैगु द्वैध चरित्रगत-ज्याखं अले जीवन व जगतसम्बन्धी अवधारण-दृष्टिकोण, आध्यात्मिक-धार्मिक मूल्यमान्यता, सामाजिक मूल्यमान्यता, राजनीतिक चरित्रवित्रण, व्यावहारिक मूल्यमान्यता बारे छम्ह मेम्हसिगु जीवनय छुं गुहुंकथं नं सामन्जस्याता मदु, अथे खयानं निम्हसियागु दथुइ क्षणिक आवधिक स्वापूति गुगु आत्मीयता व भावनात्मक सम्बन्धया विस्तार जुजुंवनी, उकिं पूर्णतः हृदय परिवर्तन मजूसां तवि नं सकारात्मक चिन्तन प्रवाहया लागी लंपु चायेकाबीगु कुतः यथेष्ट रूपं जुयाच्वनी। धार्मिक जीवनया मू अले उपादेयता विश्लेषणया इवलय् युग व समाजया प्रतिविम्ब दुने सम्बद्ध जीवनया यथातथ्यात्मक किपा: (चित्र) च्वयेपु गदामय महाकाव्य उपन्यास वा युग-दर्पणयात मानव चरित्रया अलबमकथं न्व्यब्यये अःपु मजू। शैलीया अनुशरण वस्तुं याइमखु, विषयया अनुशरण जकं शैली याइ धाइ, उपन्यास गदाकृति जूगुलिं थुकिया लागी वर्ण्यशक्ति व प्रसारणक्षतांयुक्त स्वाभाविक भाषा मजिमागाःगु पक्ष खः। घटना मनोभाव व अन्तरद्वन्द्वयात सरलकथं स्वाभाविक रूपय् मूर्तरूप बीगु अले सूक्ष्म वा जटिल परिस्थिति व विकट समस्यायात नं वित्रवत् प्रस्तुत यायेगु सामर्थ्य भाषाय् दयेमाः। परिष्कृत व सजीव अभिव्यक्तिगम्य भाषा मजूसा उपन्यास

थेंजाःगु कथासाहित्य च्ये थाकुइ । उपन्यासकारयाके सर्वोत्तमुखी योग्यता लिसे वयाके दायित्व बोध मदयकं मगाःगु गुण खः । थौ उपन्यास ख्यःया विकासक्रमलिसे उपन्यासकारया दायित्व नं व्यापक व विस्तृत जुजुवनाच्येगु दु । अभ मनोवैज्ञानिक विश्लेषणात्मक जिम्मेवारी नं थपे जूगु दु । उपन्यास गद्य रचना विचार स्वातन्त्र्यया अभावय फष्ट जुये थाकुइगु खयानं धार्मिक आस्थायात कःघानाः समभावसहित थःत पिब्येगु गुगु थाकुगु ज्या खः, उकियात साहित्यकार च्यमि मल्लजुं सजग व सरक्तापूर्वक कलम ज्ययेकेगु कुतः व्याकुगु स्पष्ट जू । यथार्थात्प्रति पूर्ण इमान्दार जुसे स्वाभाविक चित्रण यायेगु प्रवृत्ति प्रमुखता खःसा मल्लजुं नं उगू प्रवृत्तिया धाः कःघायेत खःगु खने दु, यद्यपि गन गन चुके जूगु नं स्पष्ट जू ।

उपन्यास सामाजिक जीवनया यथातथ्य चित्र खःसा उकिया आलोचनात्मक वृत्ति नं खः । धार्मिक, सामाजिक, राजनैतिकलग्नयात जीवनया यथार्थरूप चित्रित लिसे उपन्यासय युग्यया सञ्चेतना प्रतिविभित जुयाच्वनी । लुकिङ्ग मिरर अफ् दि सोसाइटी धाश्यें साहित्यिक थीथी विधाय तत्कालीन सामाजिक परिवेशया न्हायकं, गनं सम्बद्ध सामाजिक ख्यःया किचः प्रतिविभित जुयाच्वनी । खला उपन्यास बारे थीथी प्राचीन व नवीन उपन्यासकारत अले समीक्षक-आलोचक-समालोचकपिनि अनगित्ति परिभाषा अले धारणा व दृष्टिकोण दयाच्वनीगु खःसा परिचमेली साहित्यकार वेष्टरया थुगु धापूयात अपेक्षाकृत सर्वमान्य परिभाषाकथं छ्यलेगु या:- "मनूया यथार्थ जीवन न्ह्यब्येगु चरित्र व ज्याखं कथासूत्रय हनातःगु, कल्पनामूलक उचित विचारयुक्त गद्यमय आख्यान हे उपन्यास खः । (A fictitious prose of considerable length in which characters and actions professing to represent those of real life, are portrayed in a plot.)

"व लंपु : थ्व पल्ना:" या च्यमि कथावस्तुयात सुगठित, क्रमबद्ध व संगतिपूर्ण यायेगु कुतः व्याकुगु खने दु । च्यमि थःगु विचार प्रवाहयात बौद्ध विनय व सशस्त्र विद्रोहया दथुइया छ्गू औपन्यासिक अन्तरसंवाद दुने स्वाभाविक प्रवाहयात कःघायेत अप्रत्यक्ष-अदृश्यरूपं थीथी प्रसङ्ग चाहे गम्भीर विषयवस्तु वा घालःबुलः खं हे थजु, उकियात अन्तर्लीन यायेत कुतः व्याकुगु खनेदु । खला छुं नं छुं दृष्टिकोणविना च्यमिया च्वसा न्ह्याइगु हे गथे, गुम्ह च्यमियाके सम्बद्ध ख्यः अले विषयवस्तुया बारे व्यापक विन्तन मन्थन दइमखु, अध्ययन, अनुभव दइमखु उम्हसिनं गथे उपन्यास च्वइ ? चिन्तनरूपी धरातल अले छ्गू पृष्ठभूमी साक्षात्कार जूपि पात्रतयत थः नाला: उमित थःथःगु भूमिकाय व अस्तित्वय सार्वभौम व स्वतन्त्रकथं स्थापित यायेगु कुतः जूगु स्वयं उपन्यासकार मल्लजुं स्वीकार यानादी । खः

- सकारात्मक व आशावादी सोचयात न्ह्यचीकाः "व लंपु : थ्व पल्ना:" या दुकिपायात दुवालेगु मैत्रीयुक्त तःफागु नुगः छम्ह प्रव्रजितयाके नं दयेमा: धैगु छम्ह बँमि जि भिक्षुया ठम्याई खः । थेरवाद बुद्धशासनय प्रव्रजित जि भिक्षुयात नं मल्लजुया उपन्यास अनुलोम-प्रतिलोमकथं (चक्रवर्य-कवच्यथय्यक) ब्वनेद्युक्तः धार्मिक मापदण्डं उगू उपन्यासय अभिव्यक्त गुण-द्वेषया नापतौल यायेगु कुतः सहज मजू, मूल्यांकन याये अःपु मजूगु अनडिजि फिलिङ्स जुयाच्वन । छुं गुगु शास्त्रसम्मत सिद्धान्तय पलाः छिनाः नवीन साहित्यिक पलाः वारे कुर्खिनेगु हे तःधं तायेकेगु उचित मताया । दलवन्दी, पूर्वाग्रह व आग्रह निगुलं आलोचना मुक्त जुयेमाः, अलोचना वा समालोचना याइम्हसिया निजात्मक आस्था, विश्वास, मान्यता दझ तर छुं गुगु कृतिया आलोचनात्मक समालोचना वा समीक्षा यायेवले भ्याः भचा नं व्यक्तिगत दृष्टिक्रेण हावी जुइके मजिउ, थुकी सजग-सतर्कता अपरिहार्य खः ।

अवश्यनं पात्रत च्यमि मखु, च्यमि पात्र मखु, पात्रतय चिन्तन, विचाः, आस्था व चरित्रया विशिष्ट अवस्थाया सम्मानया सरोकार छखे सा मेखे परिसीमित लागा कःघानाच्वम्ह च्यमि पात्रतय अस्मिताय अतिक्रमणया संभावना उपःखंकाः थःगु च्वसाया सन्तुलनयात धस्वाकातयेत नं थाकुगु अनुभूति जुइगु स्वाभाविक खः । विपरीत ध्रुव, आस्था, मूल्यमान्यतायात कःघानाच्वपिनिगु आस्था व चरित्रकथं न्याय जुल वा मजुल धैगु उपन्यासकार मल्लया च्यूता: न्ह्यथने बहःजू । खला सुं नं च्यमि, चिन्तक, बौद्धिक स्वतन्त्रप्रेमि मनू वास्तवय थःम्ह दीनहीन पात्रतसिवे नं सासःकूम्ह जुइयः वहे सासलं कुंगु अनुभूति पात्र व परिस्थितियात माध्यम दयेका हे कृतिइ अभिव्यक्ति खंकीगु खः । उपन्यासया माध्यमं वैचारिक अभिव्यक्त यायेगु वा छुं खँ न्ह्यब्येगु कथंया आज्जु उपन्यासकारयाके दयाच्वनीगु स्वाभाविक खः । तर उबलय उपन्यासकारयाके स्वस्थ व प्रष्ट दृष्टिकोण दयेमाः । निर्देशित व प्रशिक्षित तवरं च्यमि तप्यक हे थःगु विचार व उद्देशयात अर्तिउपदेश, प्रवचन, व्याख्यान, भाषण व नाराया रूपय न्ह्यब्येगु उचित मखु । समग्रताय उपन्यासकारया छु नं छुं उद्देश्य, प्रयोजन वा वैचारिक मान्यता पिब्येगु ज्या जुया हे च्वनीगु खः ।

सैद्धान्तिक दृष्टि निर्देशित, विचारधारा व प्रवाहया दृष्टि प्रगति अले वस्तुगत दृष्टि हितकर व सुधारावादी न्ह्यब्ययायात भीसं रचनात्मक मिखां स्वयेगु पायॄछि जुइ । सकारात्मक व आशावादी सोचयात न्ह्यचीकाः "व लंपु : थ्व पल्ना:" या दुकिपायात दुवालेगु मैत्रीयुक्त तःफागु नुगः छम्ह प्रव्रजितयाके नं दयेमा: धैगु छम्ह बँमि जि भिक्षुया ठम्याई

खः । थेरवाद बुद्धशासनय प्रव्रजित जि भिक्षुयात नं मल्लजुया उपन्यास अनुलोम-प्रतिलोमकथं (च्वक्वय-क्वच्वय्यथंक) ब्वनेधुंकाः धार्मिक मापदण्डं उगू उपन्यासय अभिव्यक्तं गुण-दोषया नापतौल यायेगु कुतः सहज मजू, मूल्याचकन याये अःगु मजूगु अनइजि फिलिङ्स जुयाच्वन । छुं गुगु शास्त्रसम्मत सिद्धान्तय पलाः छिनाः नवीन साहित्यिक पलाः बारे कुंखिनेगु हे तःधं तायेकेगु उचित मताया । दलबन्दी, पूर्वग्रह व आग्रह निगुलिं आलोचना मुक्त जुयेमाः, अलोचना वा समालोचना याइम्हसिया निजात्मक आस्था, विश्वास, मान्यता दइ तर छुं गुगु कृतिया आलोचनात्मक समालोचना वा समीक्षा यायेबले भ्या: भचा नं व्यक्तिगत दृष्टिकोण हावी जुइके मजिउ, थुकी सजग-सतर्कता अपरिहार्य खः । अथेला “साहित्यवाद” लिंघासाय जक आलोचना-कुंखिनेज्या सोहै आना ठीक हे जुइ धयागु जुयेफइमखु । समालोचकं साहित्य सिद्धान्तसिवे पिनेया छुंगुगु कला, संस्कृति, जीवन-दर्शन, भाषा, साहित्य, इतिहास, धर्म, समाज, मनोविज्ञानलगायत थीथी विधाया चिन्तक, चिन्तन, आविष्कार उपलब्धि व मान्यता बारे दुग्ययेक अध्ययन मयायेकं न्हूगु कृतिया बारे थथे अथे अथे धकाः तछयाना धाये अःपुइ मखुगु जुयाच्वन ।

समीक्षा व आलोचनाय कतिला पाकः जुया रकमी वा व्यवसायीकथं व्यवहार अले दयामाया-स्तुतिगान यासे भिंभाजु जुयेगु प्रवृत्तिं जाःगु बुद्धि-विवेक केवल कृतिम व्यवहारकथं पिब्वसासम्म जुइ । उपन्यासकार मल्लजुं थीथी धारणा-अवधारणा, कोण-दृष्टिकोणयात कःधानाः नेपाली जनमानसया मनमस्तिष्कयात नितान्त अनौठो-अजू ताइगु न्हूगु प्रयोगया ल्याखं पिबःगु “व लंपुः थ्व पलाः” यात रचनात्मक कुतः धाःसां थुकी दुने अभ नं सिर्जनात्मक चिन्तनया अभाव महसुस जुइफु । बौद्ध विनयया ल्याखं संवेदनशीलताया क्षय व मूल्यमान्यतासम्बन्धी नं न्वयसः दनाच्वंगु लू तःथाय इवातां दनाच्वथे अनुभूत जुयेफु । ख जा छुं नं विधागत कृतिया उपलब्धि अले उकिया मूल्याघ्नयासे च्वमि-श्रट्यात उगू च्वसाप्रति रचनात्मकरूपं सजग-सतर्क एवं सचेत यायेगु सकल सम्बद्ध आलोचनात्मक-समीक्षात्मक ब्वनामिपिनिगु नं दायित्व खःला कि मखु, चिन्तनीय विषय खः । नांजा:पि विद्वान-विदुषी पिनिगु दुग्यःगु निरीक्षणं फिनिसिङ्ग जूगू थुगु उपन्यास कृतिया गुण-दोष मालेज्या सहजकथं जुये फइ ला धयाथे नं जुइफु । अथेला थौं उपन्यास जक मखु छुंगुगु विधाया अन्तिम संरचना थथे-अथे जुइमाधकाः पति धस्वाका धाये फइगु अवस्था मदु, उकथं दावा याना धाये मिले नं जुइमखु ।

आधुनिक विश्व-जगतलिसे नेपाला स्वापू सुरुइ युद्ध-योद्धाया नातां खःसा लिपा बुद्ध-जन्मभूमि दे व सगरमाथाया नामं खः । नेपाला परिवेश दुने युद्ध साहित्यया लेखाजोख्या

तसकं म्ह तिनि, युद्ध साहित्य बारे अनुसन्धानया लुखा दुवा चायेके ज्या हे मजूनि । नेपाल भाषा वाडमय दुने युद्ध साहित्य यथेष्ट दुतिनेगु ज्या जुये मगाःनि, द्वन्द्व व युद्धया अनुभूति त्वाकज्याःगु सचित्र बाख, चिनाख, नाटक, गद्य, आस्थानख्यः बुलुहुं चकना वनाच्वंगु दु सा उपन्यास विधाय युद्ध-जनयुद्धया लू समाहित यासे “व लंपुः थ्व पलाः” उपन्यास युद्ध लेखन (War writing) अले शान्तिपूर्ण धार्मिक मान्यतायात बःकया च्वमि पलाः न्व्याकूगु न्व्यथने बहःजू । धार्मिक मूल्यमान्यता अले शसस्त्र विद्रोहया आज्जु विपरीत धाःखयानं नितान्त भिन्न भिन्न आस्था व विश्वास, जीवन शैली-विधिव्यवहारया मनूत छगू धरातलय छधी छप्पाय जुइगु सम्भावना दयानं थः थःगु जीवन-दर्शन घानाच्वनीगु आस्थाप्रति प्रतिबद्धता व प्रशिक्षित तवरं याइगु यन्त्रवत व्यवहारया कारणं उमित थःथःगु कित्ताय लिकुंकाबीगु जुयाच्वन । थुकथंया लू उपन्यासकार मल्लजुया “व लंपुः थ्व पलाः” दुने आत्मसात जुइगु जुयाच्वन । बौद्ध विनय व शसस्त्र विद्रोहया दथुइया औपन्यासिक अन्तरसंवाद “व लंपुः थ्व पलाः” यात इमाः मन्दः दृष्टिगोचर यासे ब्वनेधुंकाः छुं छुं खूं दुवालाः कुलेगु पायाछि जुइथे तायाः ।

उपन्यासया कथावस्तुकथं अले घटना परिवेशं क्यनाच्वकथं नारायणगढ पुलेधुंका दाउन्ने आसपासया छगू विहार अन अनागारिका-गुरुमांपि जक च्वनीगु, विश्रान्ति अनागारिका उगू विहारया प्रमुख । छन्हु विहारया पिनेसं पंक्फालय अचेत अवस्थाय चातुवानाच्वंम्ह, धाःपालं क्वदलाच्वंम्ह, नच्वाम्ह ल्यासे, गुम्हसित विहारय दुने हयेगु बाहेक मेगु विकल्प मदुगु घडी मानवीय दृष्टिं विहारय शरणवीगु ज्या जुल । दुःख-दर्द व करुणाचायापुसे च्वंगु इलय न्व्याम्हसिया नुगः या बुंगाचाय करुणाया लः बुयावझाःसा विहारिक जीवन हनाच्वपिनिगु नुगः नाइगु स्वाभाविक खत । विहार प्रवेश ल्यू अपरिचित धाइतेयात उपकार व उपचारया ज्याय विहार प्रमुख विश्रान्ति अनागारिका हरसम्भव श्रोतसाधन परिचालन यानाबी । विहारय च्वपि मेमेपि अनागारिकापि तीर्थयात्रां लिमथ्यनिगु, अन दुम्ह अनागारिका उपालिं उम्ह धाइतेया ल्लोण्ड कट सं पाचुक खानाबिल । अपरिचित धाइतेया व्यागय थीथी रङ्गया पौ, नेपाल बन्दया पर्चा, थीथी मनूतय नामय च्वयातःगु पौ ब्वनेधुंका म्हसीका उजागर जुजुवनी । वहे मनूयात खनाः विश्रान्तिया नुगलय उपकार व उपचारभाव बिलिबिलि जाःगु खःसा म्हसीका ल्यू उपहासय हिलावनीगु, आस्था लुकुविना: अनास्था हे जक जहाँ थिनावनीगु खःसा आत्मीयता व भावनात्मक स्वापुत्रियानाः उम्ह धाइते मुक्ताप्रति विश्रान्तिया भुकाव तनत बुद्धि जुयावनी । कथहैं —————

Ignorance

✉ Prof. Suwarna Sakya, Ombahal, Ktm

Althouth one does not understand the definition of religion everybody knows that it is a good thing in life. Since religion is followed by everybody, there will be no adisccrimination of wise-unwise, educated-uneducated, learned-stupid in the religious sector. As religion is followed what one knows about is, the discrimination between wise-unwise, educated-uneducatd and learned-stupid is not seen. A thief also follows religion, a follish also follows religion and evil person also does the same. In their understanding it will be there that since they followed faith, they gained success in their work. A thief thinks that he is getting success they followed faith, they gained success in their work. A thief thinks that he is getting success in his job of stealing through virtue; foolish person thinks that he gains success because of his insolence and wicked thinks that he gains success through his crookedness.

It is the ignorance of any person that he cannot keep the understanding that he is going forward in the action of sin and virtue is being lost due to lack of understanding in him. The ignorant person kinks himself intelligent. The name of this is the ignorance. If a coolie is sitting in a vehicle in order to comfort himself but he sits in motor vehicle keeping the burden in his shoulder whereas a donkey moves mightily when a burden is loaded in its shoulder. And it doesn't feel any difference though the heap of smelly object is loaded or weight of sandalwood is kept in is back. Here the ignorant and intelligent is distinguished.

In reality, religion means understanding. The intelligent person differentiates right and wrong. If a person worships considering it as virtue in wrong place, wrong time and wrong way then there will be not benefit from it except it would sound like doing it for self satisfaction, forwarding blind tradition and only practicing the method. The work which does not provide benefit is not called virtue. It is to be impractical not to keep this type of matter in understanding. Religion means the proper

- A thief also follows religion, a follish also follows religion and evil person also does the same. In their understanding it will be there that since they followed faith, they gained success in their work. A thief thinks that he is getting success they followed faith, they gained success in their work. A thief thinks that he is getting success in his job of stealing through virtue; foolish person thinks that he gains success because of his insolence and wicked thinks that he gains success through his crookedness.

behaviour. The religion without behaviour is stupidity. A person who has stupidity will become a character of laughter by failing in manner of related field in front of others thought he have obtained greater certificates about his education, skill and talent. The intelligent person is polite whereas the stupid is rude. The ignorant person use to hinder in other's hale and hearty program and works. For instance, the activities like meeting people directly approaching in dice without permission and self-willingly, going to greet, to offer *Khada*, putting garland, to give gift and such thing in a huge splendid celebration where the programme is being organized in peaceful and gracious manner is the conduct if ignorant, this is understood by only few people who are wise. There are many things like this which the stupid person does. There are people too who praises such rule, condition and matter against discipline due to lack of understanding as faith, devotion, respect and noble etc and inspires more in such issues. To keep understanding that we should not disturb inprogrammes which others made by thinking and knowing is to become practical and wise man. To be insolent, imbalanced mentality and undisciplined curious is to be impractical. The religion does not remain meaningful in impracticality. Therefore, education is practicality, religion is practicality too. The practical person doesn't keep prejudice in any matter or with anybody. Prejudice is lack of understanding. The well-behaviour is understandings.

बौद्ध गतिविधि

महाचैत्य विहारमा विशेष कार्यक्रम

२० पुष, तानसेन। नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाको स्वर्णजयन्तीको उपलक्षमा ज्ञानमाला सभा, बौद्ध महिला समिति तथा हालै स्थापित महाचैत्य विहार-टक्सार परियति केन्द्रको आयोजनाअन्तर्गत भिक्षु अशोक स्थविरको उपस्थितिमा धर्मदेशना, विभिन्न धार्मिक कार्यक्रम तथा परियति विद्यार्थीहरु बीच बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता सम्पन्न भयो। दान, शील तथा भावना समूहअन्तर्गत शील, दान तथा भावना समूहले क्रमशः प्रथम, दुतीय र तृतीयस्थान प्राप्त गर्न सफल भए। छत्राराज शाक्य र सुमना शाक्य निर्णायक मण्डलका सदस्य हुनुभएको सो प्रतियोगिता ज्ञानमाला सभाका सचिव मनिन्द्र प्रसाद वज्राचार्यले संचालन गर्नुभयो। ज्ञानमाला सभाका अध्यक्ष उत्तम कुमार वज्राचार्यको सभापतित्वमा सचालित कार्यक्रममा पुरस्कार वितरणपछि सभाका निर्वत्तमान अध्यक्ष चकोरमान शाक्य, प्रतियोगी केशवलाल वज्राचार्य, निर्णायक छत्राराज शाक्य, आनन्द विहार परियति केन्द्रका केन्द्राध्यक्ष देवेन्द्रमान शाक्यले मन्तव्य व्यक्त गर्नुभयो। सुमना शाक्यबाट स्वागत मन्तव्य, परियति केन्द्रका केन्द्राध्यक्ष देवप्रसाद वज्राचार्यबाट कार्यक्रमबाट चिनारी, समय संकेतकमा तुम्ला वज्राचार्य, अंक लेखनमा सौन्दर्यवती शाक्य, मूल्याछन तथा नतिजा तयारीमा सरिता वज्राचार्यले सहयोग पुऱ्याउनुभयो।

ऐतिहासिक धार्मिक क्षेत्रको भ्रमण

२३-३० पुष, भक्तपुर। बौद्ध सम्पदा संघ भक्तपुर तथा धर्मोदय सभा, भक्तपुर शाखाको संयुक्त आयोजनामा सप्ताहव्यापि बौद्ध ऐतिहासिक तीर्थस्थलहरू सुर्खेत-काँक्रेविहार, तिलौराकोट-कपिलवस्तु, लुम्बिनी र रामग्राम देवदहको धार्मिक भ्रमण कार्यक्रम सम्पन्न भयो। २६ जना सदस्य सहभागी रहेको भ्रमण अवधिभर पञ्चशील, त्रिरत्न-वन्दना, ज्ञानमाला भजन र ऐतिहासिक क्षेत्रहरूको विवरण जानकारी गराइएको सो भ्रमण ठोलीको नेतृत्व पद्ममुन्दर शाक्यले गर्नुभयो। भ्रमणमा सहभागी सदस्यहरू धर्मोदय सभाको ७० औं वार्षिक साधारण सभामा सहभागी भए। उक्त सभामा शाखाको तर्फबाट अध्यक्ष पद्ममुन्दर शाक्यले प्रगति प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नुभयो। सहभागी सदस्यहरूले विभिन्न ऐतिहासिक एवं पुरातात्त्विक महत्त्वका बौद्ध तीर्थस्थलहरूलगायत भेरी, राप्ती, लुम्बिनी, नारायणी अञ्चलका विभिन्न भौगोलिक एवं व्यापारिक केन्द्रहरू र त्यहाँको जनजीवन बुझ्ने अवसर प्राप्त भएको महशुस गरेका छन्।

परियति प्रशिक्षण तालिम

२६-२८ पुष, भक्तपुर। अखिल नेपाल भिक्षु

आनन्द कुटी विहार, स्वयम्भू

स्वयम्भू, काठमाण्डौ, फोन नं. ४-२७१४२०

माघ पूर्णिमा (मिला पुनिह) को कार्यक्रम

२०७० माघ २ गते बिहीबार

६:३० - ७:१५ सम्म	ध्यान	भिक्षु अस्सजी
७:१५ - ८:०० सम्म	चंक्रमन	भिक्षु अस्सजी
८:०० - ९:०० सम्म	जलपान र ज्ञानमाला भजन	
९:०० - ९:१५ सम्म	शीलप्रदान र बुद्धपूजा	भिक्षु धर्ममूर्ति
९:१५ - १०:०० सम्म	धर्मदेशना	भिक्षु अस्सजी
१०:०० - १०:४५ सम्म	धर्म-साकच्छा	भिक्षु धर्ममूर्ति, भिक्षु अस्सजी, भिक्षु पियदस्ती
१०:४५ - १०:५० सम्म	परित्राण-पाठ	सामूहिक
१०:५० - ११:०० सम्म	पुण्यानुमोदन र दानप्रदान	भिक्षु पियदस्ती
११:०० - ११:३० सम्म	भन्ते गुरुमाँहरूलाई भोजन	
११:३० देखि	उपासकोपासिकाहरूलाई भोजन	

जलपान, भोजन दाता - दिवंगत गणेशमान नकर्मीको पुण्यस्मृतिमा

भवतु सब भज्जल ! कार्यक्रम संयोजक : भिक्षु महानाम

महासंघद्वारा सञ्चालित नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाको स्वर्णजयन्तीअन्तर्गत शिक्षकशिक्षिका शिक्षण तालिम उपसमिति तथा मैत्रेय युवा संघ, थथु बहीको संयुक्त आयोजनामा दुईदिने प्रशिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न भयो । समापन कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाका शिक्षाध्यक्ष भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरले मन्तव्यसहित प्रशिक्षार्थी, प्रशिक्षक तथा आर्थिक सहयोग गर्नुहुने गणेश ज्यासः पसःलाई प्रमाणपत्र प्रदान गर्नुभयो । २० जना प्रशिक्षार्थीमध्ये दीपा प्रजापति, मैया पहरी र सलिना वज्राचार्य, प्रशिक्षक भिक्षु बोधिज्ञान महास्थविर, अनागारिका जाणवती र सविता धाख्वाले परियतिको महत्त्व र तालिमको उपलब्धीबारे चर्चा गर्नुभयो । कार्यक्रममा सचित बुद्धाचार्यबाट स्वागत, लक्ष्मीचन्द्र वज्राचार्यबाट तालिमसम्बन्धी प्रतिवेदन प्रस्तुत, संघका उपाध्यक्ष सत्यलक्ष्मी रंजितबाट धन्यवाद ज्ञापन तथा सभापति तिर्थराज वज्राचार्यबाट सभा विसर्जन गरियो ।

गुलुपारतन्दारा बुद्धमूर्ति प्रदान

१ माघ, काठमाडौं । धर्मगुणी गुलुपारत्न एवं गुलुपा-बुद्ध नाउँले परिचित दाता जीवरत्न स्थापितले आफ्नो जन्मदिनको अवसर पारेर उपत्यका बाहिरका विभिन्न ६ वटा विहार तथा गुम्बाका लागि भगवान् बुद्धको मूर्ति दान गर्नुभएको छ । विगत १९ वर्षदेखि विभिन्न विहार, संघसंस्थालगायत स्वदेश तथा विदेशका गरी ८० स्थानमा गुलुपा (पिण्डपात्र) दान गरी गुलुपारत्नको उपनाम पाउनुभएका स्थापितले कोटेश्वर महादेवस्थानस्थित विहारको लागि समेत सो कार्यक्रममा गुलुपा दान गर्नुभएको थियो । भिक्षु शान्तमैत्रीबाट शीलप्रदान तथा भिक्षुहरूबाट परित्राण पाठ गरी आरम्भ भएको कार्यक्रममा स्थापित तथा वहाँकी धर्मपत्नी नानीदेवी स्थापितले

१) शान्ति स्तुप बुद्धविहार-पाल्पा, २) फी चेडरेड गुम्बा महाकाल-५ नुवाकोट, ३) फी टासी समलिङ्ग बुद्ध गुम्बा,

राउटेवसी, ४) प्रज्ञा बौद्ध विहार गुम्बा, सीतापुर, ५) पेमा याडरी छ्योलिङ गुम्बा घ्याउफेदी ९, नुवाकोट र ६) टासी छ्योलिङ गुम्बा भोर्ले-१ रसुवालाई ३ फिट कदको बुद्धप्रतिमा प्रदान गर्नुभएको थियो । बुद्धमूर्ति प्राप्त गर्न संस्थाका तर्फबाट स्थापित दम्पतिलाई खादा ओढाई कदरपत्रद्वारा सम्मान गरियो । सोही अवसरमा गुलुपारत्नले गणमहाविहारको भवन निर्माणार्थ रु. ५०,०००- हजार, बनेपामा बाल आश्रम निर्माणार्थ रु. १ हजार, तिनपिलेस्थित न्यागःमणिमा बुद्धमूर्ति स्थापनार्थ ५ हजार तथा आफूले दान गरेको गुलुपाहरूको संरक्षणको लागि रु. १ लाखको अक्षयकोष स्थापना गरी ज्ञानमाला भजन खलः स्वयम्भूलाई हस्तान्तरण गर्नुभयो । मानव अधिकारवादी नेता पञ्चमरत्न तुलाधरको विशेष उपस्थितिमा आयोजित कार्यक्रममा तुलाधरले बौद्ध व्यक्तित्वहरूले दानधर्म कार्यमा निकै नै श्रद्धा राख्ने भएकाले अबका समयमा अस्पताल, स्कूल समेत खोल्नुपर्न खाँचो रहेको औल्याउँदै गुलुपारत्नको जन्मदिनको लागि शुभकामना व्यक्त गर्नुभयो । त्यस अवसरमा ज्ञानमाला भजन खलः स्वयम्भूका सचिव पूर्णकाजी ज्यापुले स्थापित अक्षयकोषको रकमबाट गुलुपा संरक्षण कार्यमा सक्रियता जनाउने संस्थालाई पुरस्कृत गर्दैजाने बताउनुभयो । मेट्रो. एफ. एम. मा नेपाल भाषा कार्यक्रम संचालक विक्रम शाक्यले संचालन गर्नुभएको कार्यक्रममा दाता गुलुपारत्नले आफूले जीवनभर सकदो रूपमा आवश्यकतानुसार सहयोगीको भूमिका निर्वाह गर्दैजाने प्रण गर्नुभयो । गुलुपारत्नद्वारा गुलुपासँगै बुद्धमूर्ति दान कार्यलाई समेत निरन्तरता दिनुभएको क्रमसँगै गुलुपा-बुद्ध नयाँ उपनाम प्राप्त गर्नुभएको छ ।

विहारमा धार्मिक जंको

७ माघ, बुद्धविहार भृकुटीमण्डप, काठमाडौं । थेरवाद बुद्धधर्म-संस्कृतिअनुरूप १२ जना भिक्षुसंघलाई निमन्त्रणा गरी विशेष परित्राण-पाठसहित भि-जंको अर्थात् भीरस्थारोहण धार्मिक कार्य सम्पन्न भयो । काठमाडौंस्थित न्हूसालका जीव नारायण मानन्धर तथा रत्नदेवी (सिन्तली उपासिका) मानन्धरको भि-जंकोमा भिक्षुसंघलाई अष्टपरिष्कार दानसहित सम्पूर्ण उपस्थित महानुभावहरूलाई जलपान-भोजनको प्रवन्ध गरिएको थियो । भिक्षुसंघबाट शुभार्थीवाद प्राप्तिपछि परिवार, इष्टमित्रलगायत सबैले उहाँहरूलाई मैत्रीकामनासहित शुभकामना व्यक्त गरिएको थियो । तडकभडक विनाको भि-जंको कार्यक्रमलाई उपस्थित सहभागीहरूले रुचाएको मात्र नभई यस्तो रचनात्मक धार्मिक संस्कृतिलाई प्रश्रय दिई उत्प्रेरित गर्नुपर्न चर्चा भएको समाचार प्राप्त भएको छ ।

मुनिविहारको वार्षिक उत्सव

२१ माघ, भक्तपुर । विहारको मन्दिर पुनःनिर्माणको शुभारम्भ भएको दिन श्रीपञ्चमीलाई मुनिविहार वार्षिक उत्सवको रूपमा मनाउने परम्पराअनुसार श्रीपञ्चमीको दिन वार्षिक उत्सव मनाइयो । मुनिविहारमा थेरवादी बुद्धशासनको प्रारम्भ गर्नुभएका भिक्षु रत्नज्योति महास्थविरको पुण्यस्मृतिसहित आयोजित धार्मिक कार्यक्रममा विहारको उपोसथागार मन्दिर आयोजित समारोहमा धर्मानुशासक भिक्षु विपस्सी महास्थविरले विहारको इतिहास तथा त्यस विहारबाट थाइलैण्डमा अध्ययनर मिक्षु-श्रामणेरहरूको गतिविधि, यसरी नै भिक्षु आलोक तथा भिक्षु आनन्दले विहारको नियमित गतिविधि बारे प्रकाश पार्नुभयो । विहार दायकसभा कार्य समितिका अध्यक्ष रामकृष्ण वैद्यको सभापतित्वमा सम्पन्न सो कार्यक्रममा सदस्य महेन्द्रराज शाक्यले सबै सदस्यहरूलाई विहारको विभिन्न समिति, उपसमिति, कार्यक्रमहरूमा सक्रिय सहभागिता जनाई सहयोगका लागि अनुरोध गर्नुभयो ।

मुनि विहारमा श्रामणेर प्रवर्ज्या

२२ माघ, भक्तपुर । नेपालका संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको उपाध्यायत्व तथा भिक्षु विपस्सी धम्माराम महास्थविरको आचार्यत्वमा इनाचोस्थित मुनिविहारमा विभिन्न ९ जिल्लाका कुलपुत्रहरूलाई श्रामणेर-प्रव्रजित गरियो । सो कार्यक्रममा मुनिविहार दायकसभाका अध्यक्ष रामकृष्ण वैद्यले विभिन्न धार्मिक गतिविधिहरूका साथै शैक्षिक तालिम केन्द्रको रूपमा विहारलाई विकास गर्न सम्बद्ध सदस्यलगायत सबै दाताहरूले निरन्तर सहयोग पुऱ्याउने विश्वास ब्यक्त गर्नुभयो ।

मुनिविहारलाई नेपालकै एक प्रमुख भिक्षु तालिम केन्द्रको रूपमा विकसित गर्ने क्रममा विगत ९ वर्ष अगाडिदेखि वर्षको ४/५ पटक सामूहिक श्रामणेर प्रवर्ज्या कार्यक्रम आयोजना गर्दैआएको छ । मुनिविहारमा सामूहिक श्रामणेर प्रवर्ज्या योजनाअन्तर्गत हालसम्म ५२ जिल्लाका करीब १०० जना श्रामणेर प्रव्रजित भइसकेका छन् । मुनिविहारमा प्रारम्भिक बुद्धधर्मको शिक्षा ग्रहण गरिसकेपछि उच्चशिक्षा अध्ययनका लागि योग्य श्रामणेरहरूलाई थाइलैण्डमा थप अध्ययन गर्न छान्त्रवृत्तिको पनि व्यवस्था रहेको छ ।

कपिलवस्तुमा भिक्षु सूर्यमङ्गलको हत्या

२६ माघ, कपिलवस्तु । दुई सातादेखि हराइरहेका भिक्षु सूर्यमङ्गलको शव गाडिएको अवस्थामा फेला परेको छ । कपिलवस्तु नगरपालिका १२ बस्ने उनका शव घरदेखि ६ सय मिटर पूर्व तिलौराकोट ४, तिलौरीगाउँ नजिक फेला परेको

हो । ८६ वर्ष भिक्षु सूर्यमङ्गलसँगै बस्ने सेविका शान्ति लोनियाका परिवारले उनको हत्या गरेको जिल्ला प्रहरीका प्रहरी निरीक्षक चन्द्रदेव कामतीले दाबी गरे । शान्ति र उनको परिवारले डोरी बाँधेर हत्या गरी नजिकको पुरानो इनारमा लगेर गोको खुलेको कामतीले बताए ।

प्रहरीसँग गएका उसका छोरा बद्रीले घटना स्थल देखाएपछि प्रहरीले खनेको थियो । जमिनदेखि १ मिनट र क १

गहिराइमा शव भेटिएको थियो । ४ दशकअघि मान्छे बस्ने उक्त ठाउँमा बनाएको १ मिटर चौडा पुरानो इँटको सुख्खा इनारमा पुरेर शब गाडिएको थियो । पश्चिमतिर तल टाउको पारेर शब गाडिएको थियो । निर्वस्त्र भिक्षुका गोडामा मोजा थिए । साढे १० बजे पुगेको प्रहरीले २ घण्टापछि शबाहिर निकालेको थियो । गन्हाउन थालेपछि प्रहरीले मास्क लगाएर खनी सुरक्षित रूपमा शब निकालेका थिए । शबको पोष्टमार्टम गरी परिवारको जिम्मा लगाइएको छ । उनकी सेविका शान्ति पनि भिक्षुणी (अनागारिका) थिइन् ।

प्रारम्भिक अनुसन्धानबाट माघ १२ गते भिक्षुको हत्या गरी दिनभर शब गौतम बुद्ध शान्ति विहार पछाडिको बारीमा लुगाएर राखेको र रात परेपछि इनारमा लगेर गाडेको छोरा बद्रीको बयानबाट खुलेको निरीक्षक छेदीलाल कामतीले बताए । शान्तिका छोरा बद्री, दिनेश र माधव र नातिनी सोनियालगायत ७ लाई नियन्त्रणमा लिई अनुसन्धान भइरहेको उनले बताए । हत्याका मुख्य आरोपी बद्रीलाई सुराली चाकलचौडाबाट पक्राउ गरी ल्याइएको थियो ।

करीब २० वर्षदेखि सँगै बस्दैआएकी अनागारिकाको परिवारले आफूलाई पटकपटक मार्न षड्यन्त्र गरेको आरोप लगाउँदै सुरक्षाका लागि सूर्यमङ्गलले प्रशासन कार्यालयमा निवेदन दिएका थिए । प्रहरी कार्यालयमा छलफल हुँदा सँगै बस्दैआएका अनागारिका परिवार विहारबाट १ महिनाभित्र निस्कने र त्यसबाप्त १ भिक्षुले २५ हजार नगद र २५ थान जस्तापाता दिने सहमति भएको थियो । निस्कने दिन नजिकिँदै गर्दा उको हत्या भएको हो । विहारको स्वामित्वबारे विवाद हुँदा हत्या भएको आशका गरिएको जिल्ला प्रहरी प्रमुख उपरीक्षक रवीन्द्र शर्माले बताए ।

हत्यापछि भिक्षु चढ्ने बा ५१ प ९६५१ नम्बरको

स्कुटर हराएको थियो । स्कुटरको इन्जिन र पार्ट्यूर्जा, कपिलवस्तु १४ पिपरीस्थित पोखरीमा फेला परेको थियो । माघ १७ मा मोटरसाइकलका पाटपूर्जा फेला परे पनि भिक्षु को हुन् भन्ने थाहा हुन सकेको थिएन । २२ माघमा छोरा राजेन्द्र आएर किटानी जाहेरी दिएपछि प्रहरी अनुसन्धानमा लागेको थियो । २ दशकअघि सूर्यमान वज्राचार्य भिक्षु भई सूर्यमङ्गल भएका थिए । (श्रोत : मनोज पौडेल, कान्तिपुर)

भिक्षुको हत्याप्रति भत्सर्ना

योगेवृद्ध भिक्षु सूर्यमङ्गलको अमानवीय ढङ्गबाट भएको हत्याले समस्त बौद्ध जगतलाई स्तब्ध तुल्याएको छ । हिसाहत्या कार्य निन्दनीय भएको भन्नै हत्याराहरूलाई हदैसम्मको कानूनी कार्यवाही होस् भनी क्षोभपूर्ण भत्सर्नासहित अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ, धर्मादय सभा, नगदेश बौद्ध समूह, बौद्ध महिला संघ-नेपाल, बुद्धजयन्ती समारोह समिति-काठमाडौलगायत विभिन्न बौद्ध संघसंस्थाहरूले विरोध प्रकट गरेका छन् । साथै दिवंगत ८७ वर्षीय योगेवृद्ध भिक्षु सूर्यमङ्गलको सदगतिसहित निर्वाण कामना गरी गौतम बुद्ध विहारमा शान्ति र सुरक्षाको समूचित व्यवस्था एवं थेरवाद बुद्धशासनिक कार्यको उत्थान र अभिवृद्धिमा समेत थप टेवा पुन्याई त्यस्ता निन्दनीय कार्यगर्नहरूलाई कार्यवाही अविलम्ब गर्नु हुन सम्भन्धित निकायसित अपिल गरेका छन् ।

धर्मोदय समाया ७० क्वःगु दँगुँज्या

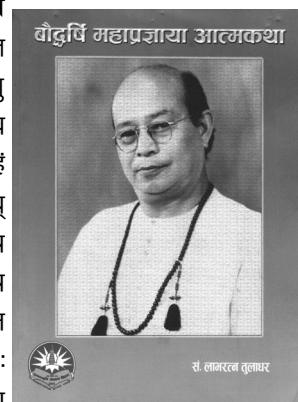
२५ पुष, लुम्बिनी । धर्मोदय समाया विशेष धार्मिक समारोहलिसे ७० क्वःगु दँगुँज्या निन्हुयंकं धर्मोदय सभां दयेकाच्यंगु धर्मोदय स्वयम्भू महाचैत्य विहारय जुल । उगु धार्मिक सभाय सभासद् विष्णु रिमालं विहारया ज्याय ग्वाहालि यानादीपि १११ म्हेसित हन । उकी द्रव्यमान सिंह तुलाधर, पञ्च ज्योति, भक्तवीर सिंह तुलाधर, पंचवीर सिंह तुलाधरपि नं दुथ्याः । उकिया नापं विहारय अस्थिधातु समेत दुगु गजू छुइगु ज्या नं जुल । थुगु विहार ११ करोड तकाया लागतय दयेकूगु खः । उगु धार्मिक ज्याइवलय उपाध्यक्ष सुचित्रमान शाक्यं सुभाय देखाःगु खः सा पूजाया व्यवस्थापन सचिव

सागरमान वज्राचार्याखें जूगु खः । मूपाहां लुम्बिनी विकास कोषया उपाध्यक्ष आचार्य कर्मासाङ्गबो लामां धर्मोदय सभाया वार्षिक साधारण सभाया उलेज्या यासे लुम्बिनीइ ला, अय्यलः थ्यै निषेध यायेमाःगु खैं कनाबिज्यात । धर्मोदय सभाया कार्यवाहक नायः लक्ष्मीदास मानन्धरया सभापतित्वय जूगु वार्षिक ज्याइवःस महासचिव रत्नमान शाक्य व दाँभरि त्रिरत्न तुलाधरपाखें वार्षिक प्रतिवेदन न्व्यब्बःगु खः ।

बौद्धधिया पूतंगु आत्मकथा पिदन

१९ माघ, यैः आधुनिक नेपालया न्व्यापाम्ह थेरवादी भिक्षु महाप्रज्ञाया ऐतिहासिक कृति लुतिया संघाराम विहारय चिखिफ्यने ज्या क्वचाल । संघनायक अश्वघोष महारथविर सफू व च्यमियात क्याः न्व्यासे अनयागु मौलिक विचार 'शील बीगु व कायेगु मखु पालन यायेगु' पाखें थः प्रभावित जुयागु बिचाः न्व्यब्बयेगु इवलय तना बिज्यात । भिक्षुत्व त्याग याःगु अवस्थाय थम्ह न्यनागु न्व्यसःया लिसलय महाप्रज्ञा भिक्षु जीवन व गृहस्थ जीवनया फरक धैगु गृहस्थ जुयाःलि न्व्यापाथे सुनान दान बीला धैगु आसाकूतीपहः मदयावंगु खैं कंगु लुम्का बिज्यात ।

सं. लालरत्न तुलाधर

भिक्षु आनन्द बलम्बुया विहारय च्यंगु बुद्धमूर्ति नं अनंहे निर्माणयाःगु खैं लुम्कुसे पुस्ताया हिसाबं महाप्रज्ञायात थःपिसं तापा बाज्या धायेबहः जूगु खैं कन । सफू पिकाक पूगताभूमि जेतवन विहारया संरक्षक लिसे पूर्वमन्त्री उपासक रामकृष्ण ताम्राकारं उगु विहार थः मांया हे आकांक्षाक्यं साकार जूगु खैं कुलाबिसे थुगु ग्रन्थ विहारया उद्देश्यअनुरूप उत्कृष्ट जूगुलिं प्रकाशित याना धयादिल । सफूया सम्पादक लाभरत्न तुलाधरं नेपाल छम्ह ज्वःमदम्ह ऐतिहासिक पुरुष साहित्यसुता महाप्रज्ञाया स्वलिखित जीवनी थम्ह सम्पादन यायेखेगुलिं थःत भाग्यमानि तायेकागु खैं न्व्यथेंसे थुगु ग्रन्थरत्न प्रत्येक विहारालिसे उपासकपिनि छैय दँस बने बहःगु अनुपम 'गुरुग्रन्थ' धायेबहःजू धयादिल ।

सक्रिय बौद्ध समाज सुधारक व च्यमि लोकबहादुर शाक्यं छु दँ न्व्यो महाप्रज्ञाया हे छगु सफू 'परमार्थ ज्ञान दर्शन' बनाःलि थःत थीथी च्ययेत हःपावःगु खैं पंकुसे थुपिहे च्यसु मुनाः याकनं हे छगु सफू पिथनेगु गोसाः न्व्यानाच्यंगु खैं

कनादिल । भिषु उपतिस्सं थुलि तःजिगु सफू पित बज्या जूगुलिं संघराम अभ प्रतिष्ठित जूगु दु धयाः साधुवाद लिसे मुँज्या क्वचायेकल ।

च्याक्खःगु राष्ट्रिय ज्ञानमाला सम्मेलन पनौतिइ

१९ माघ, चैँ/ नेपाल राष्ट्रिय ज्ञानमाला समिति च्याक्खःगु राष्ट्रिय ज्ञानमाला सम्मेलन यायेगु पाःब्ब ज्ञानमाला भजन खलः काप्रेयात लःल्हायेगु निर्णय याःगु दु । ग्वसाः खलः नेपाल राष्ट्रिय ज्ञानमाला भजन खलः पनौतिया मंका मुँज्यां सम्मेलनया मिति, सम्मेलनया प्रतिनिधि व ल्हापं गुलि कायेगु धयागु खॅं क्वःछी धाःगु दु । मुँज्या आःया लाग्नि सम्मेलन ताःलाकेत न्याम्ह संयोजकया नां पारित याःगु दु । मुँज्यां समितिया नायः प्रा. सुवर्ण शाक्य प्रमुख संयोजक, वरिष्ठ न्वकु किरणकुमार जोशी कार्यक्रम संयोजक, दाभरि प्रेमकाजी वज्जाचार्य आर्थिक संयोजक, मूँज्यांज्ये रमना श्रेष्ठ सचिवालय संयोजक व प्रमुख सल्लाहकार शान्तरत्न शाक्य स्मारिका संयोजक जुयाबिज्याःगु दु । केन्द्रीय आयोजक समिति व व्यवस्थापन समिति च्वनाः मेपि उपसंयोजकपि व सम्मेलनया मिति क्वःछीगु खॅं जूगु दु । लिसे न्ह्यक्खःगु सम्मेलनया व्यवस्थापन किपूया दुजःपिनिगु उपस्थितिइ पाःब्ब लःहायेगु नं

निर्णय जूगु दु । पाःब्ब केन्द्रीय समितिया ज्याकुथी तयातःगु खॅं धाःगु दु ।

थसिइ मोतिलालया बुद्धि हुन

२६ माघ, यल । लोकंहवाःम्ह समाजसेवी यलया उपासक मोतिलाल शिल्पकारया भिषुदि

सिद्धिमङ्गल विहारय् बुद्धपूजा, शीलप्रार्थना, धर्मदेशना, परित्राण-पाठ, भजन, दानप्रदान, पुण्यानुमोदनलगायत धार्मिक ज्याभूवः दथुइ क्वचाल । उगू ज्याभूवःस मोतिलाल उपासक व श्रीमती कृयणलक्ष्मी शिल्पकार परिवारपाखै धर्मदानकथं पिदंगु परियति : तृतीय

प्रवेश शिक्षा-२ व परियति शिक्षा-२ निगू सफू संघउपनायक अखिल नेपाल भिषु महासंघया नायो, नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाया शिक्षाव्यक्त अगगमहापणिडत डा. भिषु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर विमोचन यानाबिज्यात । दाता मोतिलाल उपासकं सकसितं साधुवाद देशयद्युक्ता भिषु, अनागारिका तथा उपस्थित सकलसित भोजनया व्यवस्था नं याःगु खः ।

लुम्बिनीमा थेरवाद बुद्धविहारको शिलान्व्यास

“यस्तो दयनीय अवस्था भएको यस संवेजनीयस्थल लुम्बिनीको उन्नति र विकास गर्नसकेमा संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिव हुनुभन्दा पनि महान सम्फनेछु ।”

आजभन्दा ४७ वर्षअघि (सन् १९६७ अप्रिल १४ मा) लुम्बिनी भ्रमण गर्नुहुँदा राष्ट्रसंघका महासचिव उ थान्तले अश्रुधारा बगाएर यो अभिव्यक्ति दिनुभएको हो । यो अभिव्यक्ति

दिएको यत्रो वर्ष वितिसकदा पनि आज लुम्बिनी पुग्ने हर व्यक्तिले लुम्बिनी विकासको कछुवा चाला देखेर महासचिव उ थान्तले भै यस्तै भाव व्यक्त गर्ने गरेका छन् ।

गौतम बुद्ध जन्मिएको स्थल लुम्बिनीको महामाया देवी मन्दिर दर्शन गर्दा हर नेपालीलाई शान्ति संगसंगै गौरवको अनुभूत हुने गर्दैन् । बुद्ध जन्मिएको देशको नागरिक भन्ने गौरवको भावले विभेर हर कोही नेपालीको मनलाई विहार क्षेत्र नपुग्दै हीन भावले खुसुकक हुने गर्दैन् । आखिर विश्वसम्पदा सूचीकृत उद्यान क्षेत्र, पुरातात्त्विक अशोक स्तुप र महामायादेवीको मन्दिर बुमेर विहार क्षेत्रमा पुग्ने वित्तिकै किन नेपालीलाई हीनभावनाले सताउँछन् त? चीन, जापान, भारत, श्रीलंका, थाईल्याण्ड, बर्मा, जर्मन, क्यान्डियालगायत देशहरूको कला र संस्कृति भल्किने विहारहरूको अवलोकन गर्ने क्रममा नेपालीहरूले आफ्नो देशको

कला र संस्कृतिको प्रतिनिधित्व गर्ने विहार नदेखिएपछि मन भारी भएको अनुभूत गर्छन् ।

अब भने यो चिन्ताबाट केही हदसम्म छुटकारा पाउने भएको छ । नेपाली भिक्षुहरूको साभा र प्रतिनिधित्वमूलक संस्था अखिल नेपाल भिक्षुमहासंघले लुम्बिनीमा नेपाली विशेषता भक्तिकाउने नेपाल थेरवाद बुद्धविहार बनाउने भएको छ । सरकारीस्तरबाट लुम्बिनी विकासमा ठोस प्रयास हुन नसकिरहेको बेला भिक्षुमहासंघले दान दातव्य र चन्दा संकलन गरेर भए पनि विहार बनाउन लागिएको हो ।

सन् १९६७ मा तत्कालीन संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिव उ थान्तको लुम्बिनी भग्रणपश्चात् लुम्बिनीलाई अन्तर्राष्ट्रिय तीर्थस्थलको रूपमा विकास गर्ने बहस शुरुवात भएको थियो । यसैक्रममा सन् १९७८ मा जापानी वास्तुकलाविद् केन्जो टाँगेले लुम्बिनी गुरुयोजना तयार पारेको थियो । सो गुरुयोजना अनुसार लुम्बिनीलाई उद्यान क्षेत्र (जुन विश्वसम्पदा सूचीकृत छ), विहार क्षेत्र र ग्राम क्षेत्रको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ । सो गुरुयोजनाले लुम्बिनीलाई बौद्ध तीर्थस्थल र विश्व पर्यटन केन्द्र बनाउने परिकल्पना गरेको छ । राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रबाट समेत चासोको रूपमा हेरिएको लुम्बिनी विकास कार्य दशकौं लाग्दासमेत पूरा हुनसकेको छैन । सन् १९९५ मा पूरा हुनुपर्ने गुरुयोजना दशकौं लाग्दासमेत त्यसको आधा प्रतिशत काम पनि पूरा भएको छैन । राजनीतिक भागबन्डामा लुम्बिनी विकास कोषमा पदाधिकारी नियुक्ति हुने, सरकारको ईच्छाशक्ति र प्रतिबद्धताको अभावबीच लुम्बिनीको विकास सुस्त रूपमा भइरहेको छ ।

सुरुमा नेपाली अनागारिका-गुरुमाँहरुको तर्फबाट गौतमी विहार बनाइएको थियो । हाल धर्मादय सभाको विहार र वज्रयानी बुद्धधर्मको प्रतिनिधित्व गर्ने नेपाल वज्रयान विहार निर्माण कार्य भइरहेको छ । यस अवस्थामा महासंघले पनि स्थविरवाद बुद्धधर्मको प्रतिनिधित्व हुनेगरी आफ्नो तर्फबाट विहार बनाउन लागिएको हो । हुनत नेपाल र नेपालीको प्रतिनिधित्व हुनेगरी राज्यस्तरमा विहार बनाउनुपर्ने हो । त्यो नभएको अवस्थामा भिक्षुमहासंघले विहार बनाउन अग्रसरता देखाएको महासंघका महासचिव भिक्षु कोण्डन्य बताउँछन् ।

गत माघ ४ गते एक धार्मिक समारोहकाबीच विहारको शिलान्यास गरियो । सो अवसरमा लुम्बिनी विकास कोषका उपाध्यक्ष आचार्य कर्मा स्याम्बो लामाले नेपालीहरूको विहार निर्माण हुनु मुलुककै लागि गौरव रहेको धारणा राखे । अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष एवं संघउपनायक अगगमहापणित डा. भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरको नेतृत्वमा भिक्षुसंघले परित्राणापाठ गरेर विहारको शिलान्यास गरिएको

थियो । विहार निर्माणमा करिब १० करोड रुपैयाँ खर्च हुने प्रारम्भिक अनुमान गरिएको छ ।

यस अधि भिक्षु महासंघले लुम्बिनी विकास कोषसंग सम्झौता गरेर लुम्बिनी क्षेत्रमा जग्गा प्राप्त गरेको थियो । जग्गाको क्षेत्रफल लम्बाई ८० मिटर र चौडाई ८० मिटर रहेको छ । विहार क्षेत्रको बीचमा दुई तल्ले चैत्य बनाइने छ । चैत्यको पहिले तल्लामा प्रार्थना, ध्यान गर्न धम्म हल र दोस्रो तल्लामा भिक्षुहरूबीच विशेष धार्मिक कार्य गर्न (उपोसथ गृह) बनाउने निर्माण समितिका संयोजक समेत रहनुभएका भिक्षुमहासंघका उपाध्यक्ष भिक्षु धम्ममूर्तिले जानकारी दिएका छन् ।

उपाध्यक्ष धर्ममूर्तिले विभिन्न देशबाट आउने भिक्षु-अनागारिकाहरू, बुद्ध धर्मावलम्बीहरू र लुम्बिनी घुम्ने आउने हर कोहीलाई बस्न, भिक्षुहरूलाई प्रशिक्षण दिन, ध्यान अभ्यासको लागि प्रयोगमा ल्याउने बताइएको छ । सम्झौता अनुरूप भिक्षुमहासंघले कूल लागतको १५ प्रतिशत रकम रु. ३६ लाख ७३ हजार हजार २ सय ४५ रुपैयाँ बुझाएको थियो । प्राप्त जग्गामा ५१ लाख १७ हजार ८ सय १० खर्च गरी जग्गाको चारैतिर पर्खाल लगाइएको थियो

नेपालमा थेरवाद बुद्धधर्मको क्षेत्रमा हरेक वर्ष असोज र कार्तिक महिनातिर एक महिनासम्म मनाउने कथिन चीवर दान कार्यक्रमलाई विहार निर्माणको लागि आर्थिक सहयोग जुटाउने अभियानका रूपमा संज्ञालन गरिएको भिक्षुमहासंघका महासचिव भिक्षु कोण्डन्यले बताए । यसबाट पनि धरौटी राख रकम जुटाइएको कोण्डन्यको भनाई छ ।

२०६८ सालको कथिन उत्सवबाट ८२ लाख संकलन भएको महासंघले जनाएको छ । २०६९ मा संघसदस्यहरूबाट प्रतिव्यक्ति गरी रु. २ सय ५० गरेर ४ लाख १२ हजार ५ सय ७८ रुपैयाँ, ४५ वटा विहारमा दान गरिएको अष्टपरिष्कारबाट जम्मा रु. १६ लाख ८० हजार ५ सय ५० रुपैयाँ जम्मा गरिएको थियो । यसवर्षको कथिन चीवर दानमा कार्यक्रममा प्रत्येक भिक्षुले प्राप्त दानमध्ये रु. २ सय ५० रुपैयाँ प्रति बुझाउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको थियो ।

गुरुयोजना अनुसार विहार क्षेत्रमा आ-आफ्नो देशको वास्तुकला, परम्परा र संस्कृति भक्तिकाउने विहारहरू गरिएको छ । प्राय विहारहरू निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको छ । सम्झौता भएको ६ महिनामा निर्माण सुरु गरेर तीन वर्षमा सम्पन्न गर्नुपर्ने लुम्बिनी विकास कोष विहार नियमावली २०५८ को प्रावधान अनुसार विहार निर्माण कार्य सम्पन्न हुने बताइएको छ । (झोत : नेपाल समाचार पत्र, १४ माघ, २०७०)